

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників
Вінницької міської ради»
ЗАКЛАД «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №11
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

СПИТАЙМО В ЯСНИЧКИ. УРОКИ ЕТИКЕТУ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

НОМІНАЦІЯ «ПОЗАКЛАСНА ТА ВИХОВНА РОБОТА»

Ільченко Марія Феофанівна,
учитель початкових класів,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
старший учитель
0987075292

м. Вінниця – 2021 рік

Автор - укладач Ільченко Марія Феофанівна, вчитель початкових класів комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №11 Вінницької міської ради»

Ільченко М.Ф. Спитаємо в Яснички. Уроки етикету для молодших школярів. Методичний посібник / Ільченко М. Ф. Вінниця : КУ «ЦПРПП ВМР», 2021. – 68с.

Рецензенти:

Поліщук О. М., заступник директора з навчально-виховної роботи школи І ступеня комунального закладу «Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів №11 Вінницької міської ради».

Прибиш С. В., голова методичного об'єднання вчителів початкових класів комунального закладу «Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів №11 Вінницької міської ради».

Рекомендовано методичною радою закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №11 Вінницької міської ради» (Протокол №4 від 08.01.2021)

Методичний посібник містить чітко сформульовані за певними розділами правила культурної поведінки для молодших школярів. Елементарні правила етикету стануть основою гарних манер, інтелігентності, правильного поводження в школі, на вулиці й у громадських місцях. Зразки різних методичних прийомів під керівництвом учителя допоможуть учням початкових класів викоринити негативні звички, усвідомити і краще засвоїти правила

поведінки, закріпити процес виховання позитивними емоціями та отримані результати застосовувати в повсякденному житті. Наведені в посібнику матеріали залучать учнів до активної праці, спілкування та самовиховання.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Як потрібно вітати?.....	8
Хто вітається першим?	11
Де і кого вітати?	13
Чи потрібно вставати під час вітання?.....	14
Рукостискання	15
Головний убір.....	17
Знайомство	18
Правильна хода	19
Як сидіти?.....	20
Як тримати руки та пальці?	21
Звертання	22
Бесіда	23
У школі	25
У їдальні	27
На вулиці	29
Громадський транспорт	32
У магазині.....	35
Театр і кіно	37
Музей	39
У бібліотеці.....	41
Природа	45
Коли друг захворів	48
У гостях	51
Як поводитись за столом?.....	53
Сервірування столу.....	56
Танці.....	59
Подарунки	60

Розмови по телефону	62
Листування	64
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

*У людини все має бути прекрасним:
і обличчя, і одяг, і душа, і думки.*

А. П. Чехов

Молодший шкільний вік є особливо сприятливим для формування основ культурної поведінки. Учні початкових класів у цей період схильні до наслідування, піддаються зовнішньому впливу, розуміють і сприймають вимоги до своєї поведінки, а також довіряють учителю, коли він говорить їм про важливість і необхідність виконання правил етикету.

Культура поведінки – це дотримання основних вимог і правил людського співжиття, вміння – правильно спілкуватися з іншими людьми. Культура поведінки відбиває моральні вимоги суспільства, що спрямовують, регулюють і контролюють вчинки та дії учнів [8, с. 111].

Етикет – (франц. *étiquette* – ярлик, етикетка) – установлені правила ввічливості і норми поведінки в суспільстві чи в якому-небудь товаристві відповідно до певних обставин. [5]. Етикет є частиною моральної культури суспільства.

Актуальність теми. Проблема формування культури поведінки молодших школярів є однією з основних на сучасному етапі людського розвитку.

Виховання культури поведінки варто розглядати як важливе соціальне, педагогічне й психологічне завдання, від успішного розв'язання якого залежить розвиток у підростаючого покоління високих моральних цінностей та справжнього духовного багатства.

Серйозною умовою успішного формування культури поведінки учнів молодших класів є продумана структура виховної діяльності вчителя.

Мета розробки – ознайомити учнів з правилами етикету, сформувати в підростаючого покоління моральну свідомість, навчити школярів розуміти і засвоювати певні правила етичної поведінки.

Основні завдання дослідження: організувати пізнавальну діяльність учнів, доступно сформулювати правила поведінки для молодших школярів, за допомогою різних **методичних прийомів** (бесіда, інсценівка, усний опис зображення, робота з відеоматеріалами тощо) опанувати правила культурної поведінки.

СЛОВО ДО ЧИТАЧА

Шановні колеги!

Цей методичний посібник вміщує основні правила людського спілкування. Дітям вкрай необхідна ваша і батьківська допомога, щоб освоїти всі правила поведінки.

Структура посібника чітка й лаконічна. Кожний розділ містить необхідні норми поведінки, які має знати кожен учень. У такому форматі дуже легко орієнтуватись у потрібній інформації. Можна використовувати різні методичні прийоми, завдяки яким школярі швидше опанують правила етикету. Варто кожного разу удосконалювати і підбирати найкращі і найцікавіші матеріали (наочність, бесіди, інсценівки, ігри, розігрування діалогу, монологу, усний опис картини, написання листівок тощо).

Все залежить від вашої креативності та творчості. Успіху вам і вашим вихованцям!

Дорогі школярі! Юні друзі!

З раннього віку ваші батьки ознайомили вас з деякими правилами культурної поведінки.

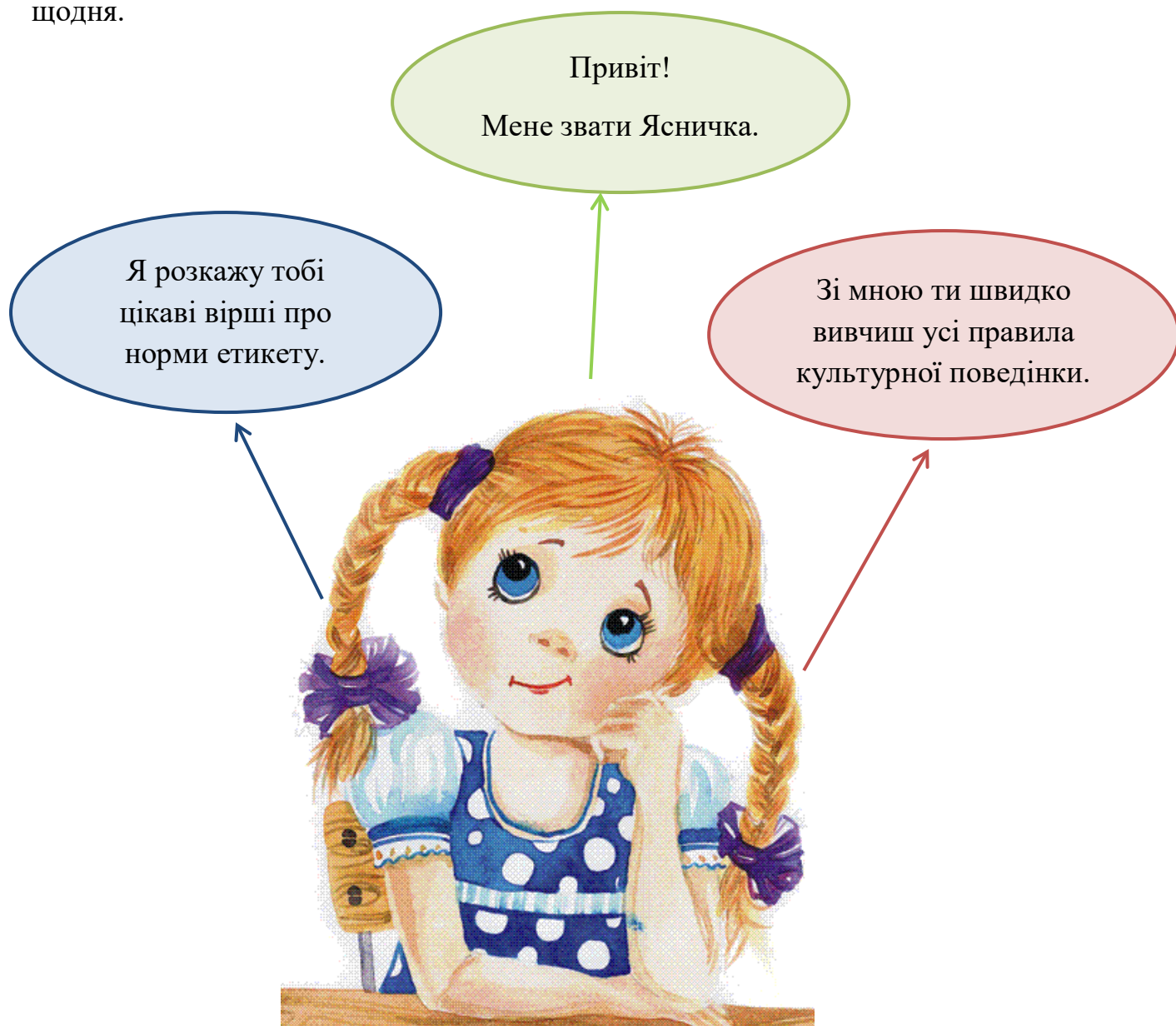
Відколи ви переступили шкільний поріг, то ще більше подорослішали. Тепер найважливішою справою у вашому житті є навчання. Оскільки ваш особистий досвід спілкування незначний, потрібно вдосконалювати себе і вивчати нові правила гарного поводження. Батьки та вчителі допоможуть вам засвоїти правильні навички і звички культурної поведінки.

Нам хочеться, щоб ви були самостійними і вихованими людьми, які вміють поводитися в культурних закладах, громадських місцях, у товаристві.

У вашому житті може бути багато несподіваних ситуацій, в яких ви не знаєте як себе поводити, можливо, у вас може виникнути безліч запитань. Нехай ця книга допоможе вам знайти відповіді на питання. Всі незрозумілі моменти вам пояснять батьки та вчителі.

Запам'ятайте: насправді вихована людина не та, яка лише знає правила поведінки, а та, яка обов'язково їх виконує у товаристві й вдома. Культура поведінки залежить від ваших зусиль. Чим раніше ви опануєте правила етикету, тим легше буде вам у житті, тим впевненіше почуватиметесь серед людей.

Діти, ця дівчинка Ясничка знає усі норми етикету, уміє чітко, ясно і логічно розповідати правила культурної поведінки. В її віршах ви знайдете безліч корисних порад. То ж намагайтесь запам'ятати ці правила і використовуйте їх щодня.

ЯК ПОТРІБНО ВІТАТИ?

Пропонується школярам зробити інсценівку до оповідання М. Сухомлинського «Скажи людині: «Доброго дня!»».

Дійові особи: батько, син, бабуся, а також (слова автора).

Слова автора: Лісовою стежечкою ідуть батько й маленький син. Довкола тиша, тільки чути, як десь далеко вистукує дятел та струмочок лісовий дзюрчить у лісовій гущині. Аж тут син побачив: назустріч їм іде бабуся.

Син: Тату, куди бабуся йде?

Батько: Зустрічати або проводити. *(Усміхається)*. Ось як ми зустрінемося з бабусяю, ти й скажеш: «Доброго дня, бабуся!»

Син: Навіщо ж казати ці слова? Ми ж зовсім її, не знаємо. *(Зі здивуванням)*.

Батько: А ось зустрінемося, скажемо бабусі ці слова, тоді й побачиш, навіщо.

Слова автора: Ось і бабуся.

Син: Доброго дня, бабуся!

Тато: Доброго дня!

Бабуся: Доброго вам здоров'я!
(Усміхається).

Слова автора: І хлопчик побачив: усе довкола змінилось. Сонце засяяло яскравіше. Верховіттями дерев пробіг легенький вітерець, і листя заграло, затремтіло. У кущах заспівали пташки – раніше їх і не чути було.

На душі в хлопчика стало легко.

Син: Чому це воно так?

Батько: Бо ми побажали людині доброго дня.

Запитання до тексту:

1. Хто головні герої оповідання?
2. Якою була природа?
3. Що сказали батько з сином бабусі при зустрічі?
4. Навіщо потрібно казати «Доброго дня!»?
5. Що змінилося довкола при привітанні?

«Слова щирого вітання дорожчі за частування»

(Українське народне прислів'я)

Перш за все, людині, яку вітають, дружелюбно і люб'язно дивляться в очі. На ввічливе привітання відповідають так само. Більш сердечно вітаються з друзями і знайомими.

При вітанні потрібно чітко і зрозуміло вимовляти: *«Добрий день / Доброго дня», «Здрастуйте», «Вітаю», «Доброго здоров'я», «Доброго ранку», «Доброго вечора», «Привіт», «Радий Вас вітати».*

Старших людей вітають шанобливо на ім'я по батькові. Наприклад, до вчителя – *«Доброго ранку, Наталіє Петрівно!»*, до бібліотекаря – *«Доброго дня, Ольго Дмитрівно!»*. Використовуйте кличний відмінок при звертанні.

Не можна вітатися голосно, щоб не заважати іншим людям, наприклад, у кіно чи бібліотеці. Будьте стриманими, навіть своєму найкращому другу не можна махати рукою чи капелюхом і викрикувати через вулицю *«Агов! Привіт!»*.

Зазвичай із тим, хто йде вам назустріч, привітайтеся на відстані трьох-чотирьох кроків. Не можна тримати руки в кишенях при вітанні чи прощанні.

Різноманітними є слова прощання: *«Бувайте», «До побачення», «Прощайте», «До зустрічі», «На все добре», «Усього найкращого», «Щасливо».*

При вітанні і прощанні не можна вживати жаргонних і образливих слів: *«Салют», «Здоров», «Бувай, чудило».*

Як треба вітатись, ви ще краще зрозумієте, коли подивитесь відео [«В гостях у Добрячка»](#).

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Доброго ранку сонцю золотому –
Воно засяє яскравіше.

Доброго ранку траві зеленій –
Вона стане зеленіша.

Доброго ранку пташці у гаю –
Вона ще краще заспіває.

Доброго ранку матері рідній –
Вона щиро цьому зрадіє.

Запитання до вірша:

1. Чому потрібно вітатися?
2. Які інші вітальні слова ви знаєте?
3. Як змінюється природа, коли з нею вітаються?
4. Як реагують твої рідні та друзі на слова вітання?

ХТО ВІТАЄТЬСЯ ПЕРШИМ?

Першим завжди повинен привітатися хлопчик із дівчинкою, молодший зі старшим (наприклад, учень з учителем, директором).

Той, хто входить у приміщення, повинен першим привітатися з присутніми, а, коли покидає кімнату – також першим має попрощатися з тими, хто залишається. Це правило діє і для дівчаток. Якщо ж у кімнаті знаходиться

багато людей, потрібно привітатися загальною, а не вітатися з кожною людиною окремо.

Прийшовши в гості, спочатку вітаються з господинею і господарем дому, а потім з усіма присутніми в тому порядку, в якому вони сидять.

Завжди вітайтеся першими, якщо ви наздоганяєте чи обганяєте когось, у той момент, коли ви з ним порівнялись. Це не залежить від вашого віку чи статі. Коли проходите поруч з вашим знайомим чи другом, вітайтеся не голосно, щоб не налякати його. Вихована людина повернеться до вас лицем і відповідь вам. Неввічливо вітатися чи відповідати через плече.

Перш ніж запитати щось в незнайомій людині, варто з нею привітатися.

Якщо вітаються з вашим другом, потрібно теж привітатися, навіть, якщо ви не знаєте цю людину.

Необхідно також привітатися, якщо ваш друг вітається зі своїм знайомим.

Якщо ж вас привітала зовсім незнайома для вас людина, треба обов'язково відповісти на вітання. Ні в якому разі не дайте їй зрозуміти, що вона помилилась. Нечемно висловлювати своє здивування і знизувати плечима.

Якщо ви не встигли привітатися зі знайомим чи відповісти на вітання, варто вибачитися перед ним наступної зустрічі.

Зустрічаючи знайомого декілька разів у день, треба кожного разу вітатися. Якщо ж зустрічі відбуваються через короткі проміжки часу, наприклад під час прогулянки в парку, можна кивнути головою.

Нечемно робити вигляд ніби ви не помічаєте людину.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Першими слова вітальні
Кажуть хлопці для дівчат,
Також менші для дорослих.
Гарно ці слова звучать.

Запитання до вірша:

1. Хто і з ким вітається першим?
2. Як ви вітаєтесь із рідними, друзями, дорослими?

ДЕ І КОГО ВІТАТИ?

Вітайтеся з тими людьми, яких ви знаєте. Можна вітатися з сусідами, з тими, кого ви часто бачите по дорозі в школу, чи то в магазині або іншому місці в тому випадку, якщо ви вже з ними розмовляли.

На сходовому майданчику якоїсь установи вітаються тільки зі знайомими.

Якщо ви помітили у вікні будинку або в машині якогось знайомого, то привітайтеся з ним. При цьому невічливо спеціально заглядати у вікна машини чи будинку, також не потрібно кричати вітання через вулицю, повертаючи до себе увагу перехожих.

При вході в кафе чи їдальню зі знайомими вітаються безмовно. Так само прощаються при виході.

Якщо сідають за стіл у ресторані чи кафе, за яким сидять інші незнайомі люди, то з ними вітаються і прощаються безмовним поклоном. Той, хто сидить, завжди повинен відповісти на привітання.

Якщо ви є постійним відвідувачем якогось магазину чи кафе, то вітайтеся із працівниками, які знають і обслуговують вас протягом тривалого часу.

У школі завжди вітайтеся з учителями та іншими працівниками.

Перш ніж спитати щось у сторонньої людини, треба з нею привітатись.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Треба чемно нам вітатись
І при цьому – усміхатись.
З тим, хто здалеку прямує,
Кивком можна обмінятись.

Ввічливо батьків вітайте,
Друзів, рідних, вчителів.
Усіх знайомих поважайте
І шкільних працівників.

Запитання до вірша:

1. Як та з ким потрібно вітатись? Яку роль при цьому відіграє усмішка?
2. Чому іноді люди обмінюються кивками, при яких обставинах?

ЧИ ПОТРІБНО ВСТАВАТИ ПІД ЧАС ВІТАННЯ?

Хлопці і дівчатка встають, коли вітаються зі старшими. Наприклад, усі школярі повинні встати, коли в клас заходить учитель або інші дорослі.

Треба вставати, коли вітаєтесь за руку.

З тими, хто зайшов у приміщення, хлопець вітається стоячи. Він встає кожного разу, коли заходить дівчина, і сідає тільки після того, коли сіла вона сама.

Не встають у таких місцях, де можна потривожити інших: за столом, в кіно, театрі, автомобілі, кафе тощо). Хлопець теж не встає, а тисне руку сидячи.

Якщо ви прийшли до друга в гості, то неодмінно встаньте, коли в кімнату зайдуть його батьки.

Люди виражають велику повагу, коли встають під час вітання.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

На дивані чи стільці
Загрів ти містечко,
Та, коли зайдуть дорослі,
Забудь про це «гніздечко»!

Запитання до вірша:

1. Чому потрібно вставати з місця, коли в приміщення заходять старші?
2. Що можна сказати про людину, яка не хоче поступитися «загрітим місцем»?
3. У яких місцях можна не вставати зі свого стільця? Чому?

РУКОСТИСКАННЯ

Вітаючись або знайомлячись, старший першим простягає руку молодшому, дівчина – хлопцю, вчитель – учневі.

Дівчина або молода жінка чекає, коли чоловік похилого віку першим подасть їй руку.

Рукоштовання має бути завжди дружнім і не занадто сильним, щоб не завдати болю іншій людині. Занадто розслаблене рукоштовання теж недоречно.

Під час рукоштовання не можна трясти руку знайомого або тягнути її до себе.

Руки мають бути чистими і охайними. Вітатись іншими частинами тіла (ліктем, кулаком, зап'ястям) неввічливо.

Не простягають руку через стіл.

Ви можете образити людину, якщо не приймете руку, подану для рукоштовання. Якщо ж через якусь причину ви не можете подати руку, треба про це повідомити і ввічливо вибачитися.

Коли ви подаєте руку без рукавички – це вияв поваги до людини.

Дівчина може не знімати рукавицю, якщо їй важко одягати. Проте вона повинна завжди знімати рукавиці, коли подає руку значно старшій людині. Хлопець подає руку без рукавиці.

У рукавичках можна вітатися тільки з близькими друзями. Вітатись з ними також можна в рукавицях, коли дуже холодно.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Старший першим подає
 Руку для вітання,
 А дівчатка – хлопцям
 Без усякого вагання.

Довго руку не трясуть,
Не подають розслаблено,
Але й занадто теж не жмуть,
Щоб не була здавлена.

Той, хто руку подає,
Має перевагу,
Тож її завжди приймайте –
Виявіть повагу!

Запитання до вірша:

1. Хто першим подає руку під час вітання?
2. Як потрібно тиснути руку?
3. Що не можна робити під час рукостискання?
4. Які почуття проявляють люди, коли тиснуть руки вітаючись?

ГОЛОВНИЙ УБІР

Вітаючись, не знімають з голови берети, в'язані шапки, шапки-вушанки та інші головні убори, які потім важко одягнути.

Лише хлопці знімають головний убір під час вітання.

Вітаючись, капелюха піднімають, беручи його спереду зверху (а не за краї), а кашкета знімають спереду за козирок. Знімати головний убір потрібно помірним плавним рухом.

Коли знімаєте головний убір, подумайте про тих, хто знаходиться поруч з вами, або по якій стороні ви йдете. Відповідно до цього капелюха знімають правою або лівою рукою, щоб не завдати незручностей. Головний убір знімають, коли лунає державний гімн або проходить похоронна процесія.

У закритому приміщенні (в театрі, музеї, бібліотеці, школі тощо) треба обов'язково знімати головний убір. Капелюха тримають у руках дном до себе.

Все ж хлопцям дозволено не знімати головний убір, наприклад, на сходах установ, вокзалі, поштамті, в магазині тощо.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Капелюхи носять люди,
З ними ходять всі усюди,
Та в музеї чи театрі
Кепки, шапки треба зняти.
Хлопці всі під час вітання
Капелюх свій піднімають,
Бо ще з раннього дитинства
Норми етикету знають.

Запитання до вірша:

1. Які головні убори носять люди? Які головні убори носите ви?
2. Що роблять хлопці з капелюхом під час вітання? Чому?
3. В яких місцях потрібно знімати головні убори, а в яких – ні?

ЗНАЙОМСТВО

Задля вашої безпеки не варто знайомитись з іншими людьми на вулиці, в транспорті, в музеї, ресторані або інших громадських місцях.

Знайомитись без посередника дещо важче, але є безліч різних знаків уваги, які допоможуть вам познайомитись. Головне – правильно і ввічливо розпочати розмову. При знайомстві дивляться один одному в очі, дивитись осторонь нечемно. Слідкуйте за тим, чи налаштована людина знайомитись, нав'язувати свою компанію невічливо. Той, хто знайомить (посередник), повинен чітко і виразно назвати імена та прізвища тих, кого знайомить. Якщо ви знайомитесь з ровесником, можна назвати лише ім'я.

Існують різні словесні форми, за допомогою яких можна представляти людей один одному: *«Дозвольте представити вам...»*, *«Дозвольте познайомити вас з...»*, *«Я б з радістю хотів познайомити вас з...»*.

Молодших представляють старшим, хлопця – дівчині. Після знайомства варто обмінятися декількома фразами (*«радий знайомству»*, *«приємно познайомитися»*), щоб закріпити розмову.

Під час знайомства потрібно підвестись.

Коли до вас в гості завітали однокласники, необхідно сказати їхні імена своїм батькам. Гостей, які надійшли пізніше, представляють тим, хто прийшов раніше. Якщо ви забули ім'я чи прізвище людини, з якою познайомились, то краще спитайте в друзів. Якщо ж знайомий вас не впізнав, не питайте: *«Ви мене не впізнали?»*, краще допоможіть йому пригадати моменти вашого знайомства.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Для знайомства потрібна
Головна умова –
Правильно та чемно
Почати розмову.

Запитання до вірша:

1. Як правильно потрібно знайомитись?
2. Які умови є запорукою вдалого знайомства?

ПРАВИЛЬНА ХОДА

Потрібно уникати неправильної ходи: не перевалюйтесь з ноги на ногу, не розхитуйтесь, не пританцьовуйте і не човгайте. Без крайньої потреби не перескакуйте через декілька сходинок відразу. На сходах, піднімаючись вгору, хлопець пропускає дівчину вперед, а коли спускається – іде попереду. Дівчина першою заходить у двері, у вузькому коридорі йде першою.

Недопустимо розмахувати руками і розгойдувати плечима. По-перше, ви можете когось зачепити ненароком, по-друге, ви можете виглядати смішно. Негарно виглядає (при ходьбі або стоянні) голова, втягнута в плечі.

Красивою є хода людини з прямою осанкою, гнучкими і розміреними рухами. Руки мають рухатися в ритмі з вашими кроками. Не можна ними розгойдувати або занадто їх розслабляти.

Якщо хлопець із дівчиною йдуть по тротуару, то хлопець має йти від сторони дороги. Крокуючи удвох треба, по можливості, йти в ногу, особливо, коли йдуть під руку. Не ходіть занадто великими групами, щоб не заважати перехожим. Хлопець завжди повинен допомогти дівчині нести щось важке, але свій ранець дівчина може нести сама.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Ваша хода повинна бути,
Як тихий човен на воді,
Без шторму і розхитувань,
Всі рухи у злагоді.
«Руки-крила» не розмахуй,
Як у альбатроса.
Дивись уважно ти під ноги,
Не задирай високо носа.
Не згрупуйся у купки,
Як пінгвінів повний пляж.
Подрузі допоможи
Донести важкий багаж.

Запитання до вірша:

1. Чи звертали ви увагу на ходу інших людей?
2. З чим би ви порівняли свою ходу? Які порівняння робить автор у вірші?

ЯК СИДИТИ?

На стільці потрібно сидіти прямо і вільно, не горблячись і не спираючись ліктем на спинку свого, і тим більше чужого стільця. Не слід розгойдуватись на стільці, сидіти на краю або зверху.

Сідати на стілець і вставати потрібно безшумно. Переставляти стілець треба без лишніх різких звуків, тримаючи його за спинку.

Постукування ногою по своєму або чужому стільцю діє дратівливо. Коли сидите, не гойдайте і не совайте ногами. Сидіти треба тримаючи коліна разом, а ступні – одна біля одної.

У присутності старших, якщо ви з ними вітаєтесь або розмовляєте, не можна піднімати ногу на ногу. Це стосується і хлопців, і дівчаток. В інших ситуаціях дозволяється так сидіти, але потрібно тримати коліна разом, верхня нога не має бути піднята занадто високо.

Неввічливо підпирати щоки і голову руками. Ніколи не розмовляйте в такій позиції зі своїми друзями чи зі старшими людьми.

Хлопці і дівчата повинні вставати, коли до класу заходить учитель або виходить з нього.

Не варто повертатися ні до кого спиною, звісно, якщо ви не в театрі або школі.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Безшумно на стілець сідайте
І спину теж тримайте рівно,
Руками щік не підпірайте.
Усе це знати необхідно.

Не будьте схожі на карлючку
Або великий знак питання.
Стілець потрібен для сидіння,
А не для зручного лежання.

Запитання до вірша:

1. Яким має бути положення рук, ніг, спини під час сидіння?
2. Яким чином треба переставляти стілець і сідати на нього чи вставати?

ЯК ТРИМАТИ РУКИ ТА ПАЛЬЦІ?

Тримайте руки спокійно і стримано. Якщо ви сидите, руки повинні лежати на колінах, а під час їжі руки до кистей знаходяться на столі.

Намагайтесь позбавитись від поганих звичок: перебирати що-небудь, клацати великими пальцями, стукати пальцями по столу чи стільцю, чесати потилицю або за вухом, демонстративно розглядати свої нігті.

При розмові дозволено робити незначні жести руками, але тільки для того, щоб підкреслити деякі слова чи фрази.

Вважається непристойним під час розмови ляскати товариша по плечах, тримати за рукав, підштовхувати ліктем, прикривати рот рукою.

Нечемно тримати руки в кишенях.

Пальці бажано тримати разом. На щось або на когось не вказуйте пальцем. Ваші руки мають бути чистими та охайними. Обрізати і чистити нігті можна лише вдома. Не використовують пальці для того, щоб почистити ніс, вуха чи зуби.

Намагайтесь стримувати свої руки під час відповіді на уроці.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Треба мити руки з милом,
Обрізати нігті.
З таким виглядом охайним
За стіл можна сісти.

Пальцем вказувати не можна,
Шкребти, колупатись.
Від поганих звичок, друзі,
Треба відцуратись!

Запитання до вірша:

1. Як ви піклуєтесь про свої руки?
2. Які шкідливі звички описані у вірші? Дайте пораду, як від них позбутись.
3. Коли потрібно мити руки? Розкажіть правила ретельного миття рук.

ЗВЕРТАННЯ

Спілкування розпочинається із звернення до людини. Використовують дві форми звертання: «ви» і «ти». До незнайомої, малознайомої або старшої людини кажуть «ви».

Звертання «ти» допускається говорити в колі сім'ї або близьким друзям, ровесникам.

До займенника «ви» можна додати ім'я та по батькові для того, щоб звертання стало більш ввічливим: *«Ірино Миколаївно, чи могли б ви допомогти мені обрати книгу?»*

Якщо вам потрібно звернутися до свого старшого за віком родича (наприклад, на його роботі) у присутності сторонніх людей, краще сказати на «ви», на ім'я та по батькові.

До знайомих і незнайомих людей можна звертатися так: пане, пані, любі друзі, шановний, добродію, друже.

Розповідаючи комусь про людей, не можна говорити про них в третій особі («він», «вона»). Тим більше, коли ця людина знаходиться в одному приміщенні разом з вами. Замість: *«Вона сьогодні співала пісню»* варто говорити: *«Моя подруга Оленка сьогодні співала пісню»*.

Можна використовувати й таку форму звертання: *«Перепрошую, ви не підкажете, де знаходиться краєзнавчий музей?»*

Неввічливо гукати когось *«Гей, ти!»* і не варто відгукуватись на цей оклик.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Змалечку навчають нас
Усіх поважати,
Незнайомим і дорослим
Треба «ви» казати!

Запитання до вірша:

1. Які почуття треба виражати під час вітання і розмови?
2. До кого звертаємось на «ви» і на «ти»?

БЕСІДА

Тема розмови повинна бути цікавою для усіх присутніх. Для малознайомих людей розумно завести розмову про кінофільм, концерт або обговорити прочитану книгу. Це може дати поштовх для виникнення нових тем і думок.

Потрібно брати до уваги настрої оточуючих і місце, в якому ви знаходитесь. Наприклад, за столом не говорять про речі, які можуть зіпсувати апетит.

Під час бесіди не проявляють надмірної зацікавленості. Втручатись у чужу розмову нетактовно.

Не допускають у бесіді зневажливої інтонації, іронічної посмішки, двозначних реплік – усього того, що може образити інших. Тож добирайте слова, не пліткуйте, не насміхайтесь, не глузуйте. Народна мудрість учить: *«Слово – не стріла, а глибше ранить»*.

У бесіді можна сказати комусь щирий комплімент або розповісти доречний жарт.

Ніколи не можна перебивати свого співбесідника. Молодші повинні чекати, поки старші почнуть з ними розмовляти.

Ввічливий співрозмовник розмовляє з усіма присутніми, не віддаючи нікому явної переваги.

Обов'язковою умовою бесіди є вміння слухати співрозмовника.

Коли ви хочете додати щось важливе – попросіть дозволу: *«вибачте, що перебиваю, чи можу я додати»*.

Беручи участь у розмові, потрібно бути уважним, щоб вчасно і вдало відповісти на запитання. Якщо вас запитали щось, а ви не почули або задумались, варто сказати: *«Вибачте, будь ласка, чи могли б ви повторити?»*.

Якщо ви помітили, що ваші друзі не уважно вас слухають, то краще припинити розповідь.

Уникайте суперечок, щоб не зіпсувати нікому настрої.

Якщо ви хочете привернути до себе увагу, розмовляйте впевнено, щиро, ясно, чітко, думки повинні бути логічно пов'язаними між собою.

Ніколи не виправляйте інших грубими фразами. Якщо ви не згодні з чиеюсь думкою, можна ввічливо сказати: «*вибачте, але я з вами не згоден*» або «*я притримуюсь іншої думки*».

Якщо розмовляють про те, що вже вам відомо, треба терпляче вислухати співрозмовника.

В компанії не можна перешіптуватися, це сприймається як образа.

Тому, хто приєднався до розмови, не варто питати про тему бесіди.

Якщо хтось почав говорити одночасно з вами, вам треба зупинитись і дати можливість цій людині сказати.

Не займайтеся сторонніми справами під час розмови.

Неввічливо розмовляти як з далекої, так і з близької відстані.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Щоб ти друзів зацікавив,
Вмій підтримати розмову,
Не соромся говорити
Про погоду, дім, обнови.

Знай, коли і що сказати,
Думку інших поважай.
Розум свій вмій показати,
Нудьгувати не давай.

Запитання до вірша:

1. Як потрібно бесідувати?
2. Про які теми можна розмовляти?
3. Чи можна говорити про все, що прийде на думку?
4. На які теми ви найчастіше розмовляєте зі своїми однолітками?

У ШКОЛІ

Перед виходом з дому переконайтесь, що ви чисті і охайні, а ваш ранець зібраний. Залиште верхній одяг у шкільному гардеробі, взуйте при необхідності змінне взуття.

Школярі не повинні запізнюватись на заняття. Якщо ж ви прийшли невчасно, треба постукати в двері і, вибачившись за запізнення, попросити дозволу присісти на своє місце.

Учні мають підвестись і привітати вчителя або будь-якого дорослого, коли ті заходять у клас.

Під час занять не можна заважати вчителю й однокласникам: шуміти, відволікати розмовами або сторонніми справами.

Якщо учню потрібно вийти з класу під час уроку, то він, піднявши руку, повинен попросити дозволу у вчителя. Руку треба підносити також, коли школяр хоче відповісти чи запитати.

На уроках заборонено користуватись мобільними пристроями.

Не беруть і не розглядають чужі речі без дозволу.

Тримайте в порядку своє робоче місце, не залишайте після себе сміття та інші речі.

Під час відповіді не спирайтесь на парту, руки не тримайте в кишенях, не перебирайте пальцями, говоріть чітко і виразно. Ваша міміка і жести повинні бути доречними.

Черговий учень усіяко допомагає вчителю підготувати клас для наступного уроку, прибирає клас, витирає дошку, роздає навчальні матеріали чи зошити.

На перерві учень повинен підтримувати чистоту і порядок на своєму робочому місці. У цей час дозволено відпочивати і переміщатись по школі, але **забороняється**:

- бігати по сходах, біля вікон та в інших місцях, не призначених для ігор;

- штовхати один одного, кидатися речами і ображати інших школярів, застосовуючи фізичну силу;
- відчиняти вікна, сидіти на підвіконнях, заглядати у віконні отвори, ламати вазони чи шкільне приладдя;
- ходити у спортивний зал, актовий зал, хімічну лабораторію тощо.

Перш ніж зайти в учительську, медичну кімнату и кабінет директора, треба постукати у двері. Обов'язково привітайтеся, пам'ятайте про ввічливі форми звертання.

На території школи не можна смітити і завдавати шкоду майданчикам, клумбам та іншим спорудам.

Пропонуємо вам переглянути відео та закріпити ваші знання: [Правила поведінки в школі. Гра «так» чи «ні»](#).

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Спитає вчитель – треба встать,
 Дозволить сісти – тихо сядь,
 Сказати хочеш – не гукай,
 А тільки руку підіймай.
 У школі парту бережи
 І на парті не лежи.
 Щоб урок минув не марно,
 Треба сісти рівно-гарно.
 Не базікай на уроках,
 Як папуга чи сорока.

Запитання до вірша:

1. Як має поводитись учень, коли вчитель його щось запитує?
2. Що потрібно робити, перш ніж відповісти або запитати?
3. Як треба сидіти за шкільною партою?
4. Як необхідно ставитись до шкільного майна?

У ЇДАЛЬНІ

Їдальня – місце, в якому завжди багато дітей і дорослих, тому тут потрібно дотримуватися певних правил:

- ↪ у їдальню йдуть за графіком разом зі своїм класом у супроводі вчителя;
- ↪ не поспішайте, дотримуйтеся черги, для кожного знайдеться місце (якщо ж є місця за зайнятими столами, попросіть дозволу сісти: *«Перепрошую, якщо тут вільно, дозвольте присісти»*);
- ↪ рухайтесь обережно, щоб не впасти або не зачепити когось;
- ↪ ретельно помийте руки з милом, перед тим як сісти за стіл;
- ↪ правильно користуйтеся столовими приборами, будьте обережними, не пораньте себе та сусідів;
- ↪ сидіти за столом потрібно прямо, не кладіть лікті на стіл або ногу на ногу;
- ↪ не шуміть за столом: не розмовляйте голосно і з повним ротом їжі, не плямкайте, не дуйте на гарячі страви, не стукайте столовими приборами;
- ↪ якщо ви забруднилися або щось пролили, скористайтесь серветкою, дотримуйтеся чистоти: якщо ви впустили щось на підлогу, негайно це підніміть і викиньте у смітник;
- ↪ коли вам не подобається страва, не показуйте це своїм виглядом, адже кухарі старались і готували це спеціально для вас;
- ↪ не займайте столи і стільці своїми речами;
- ↪ після їжі обов'язково приберіть за собою посуд;
- ↪ не забудьте побажати приємного апетиту вашим однокласникам і подякувати працівникам їдальні.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

У їдальні дуже людно,
Тут не бігають – сидять,
Не базікають, не скачуть,
Спокійнісінько їдять.

Щоб для всіх приємно було
Після вас за стіл сідати,

Треба своє місце, друзі,
За собою прибирати.

Запитання до вірша:

1. Як потрібно себе вести в їдальні?
2. Чому не можна їсти швидко?
3. Що подумують інші учні про вас, якщо ви не приберете за собою?

Завдання до ілюстрації:

1. Уважно роздивіться малюнок.
2. Хто зображений на ілюстрації?
3. В якому місці знаходяться діти? Чим вони займаються?
4. Знайдіть помилки на зображенні, прокоментуйте, що діти роблять неправильно, і як вони мають поводитись?
5. Придумайте оригінальну назву цій ілюстрації.

НА ВУЛИЦІ

Перш, ніж вийти на вулицю обов'язково спитайте дозволу у дорослих. Потурбуйтеся про свій зовнішній вигляд: одяг, головний убір, взуття мають бути чистими і охайними, волосся – акуратно причесаним. Тримайте осанку, при ходьбі рухайтесь м'яко: не тупайте і не човгайте ногами. Не тримайте руки в кишенях.

Потрібно поводитись так, щоб не завдати шкоди і незручностей для інших людей: не розмовляти і не сміятись дуже голосно, сваритись, свистіти, співати пісні.

Тротуари – це не дороги, але й на них також діють правила руху. Не займайте всю ширину тротуару. Можна складати шеренгу максимум з двох-трьох людей, загороджувати іншим прохід просто не пристойно.

На вулиці слід дотримуватись правил дорожньо-транспортного руху:

- рухаючись по тротуарах чи пішохідних доріжках притримуйтеся правого боку;
- категорично заборонено виходити на проїжджу частину і влаштовувати на ній ігри, також не можна виїжджати на дорогу на скейтборді, роликах чи самокаті, слід обрати місце для катання на дитячих майданчиках;
- переходити на протилежний бік вулиці тільки по пішохідному переході;

Не загороджуйте рух інших людей роздивляючись афіші чи вітрини магазинів. Якщо на тротуарі не вдалося уникнути зіткнення з іншим пішоходом, варто вміти правильно вирішити ситуацію: ввічливо поросіть вибачення.

Не можна говорити з незнайомими людьми, йти за ними (в автомобіль, під'їзд, дім), що б вони тобі не пропонували, чи брати що-небудь з їхніх рук (цукерки, подарунки тощо).

Не чіпайте невідомі предмети на вулиці (сумки, коробки, пакети), краще повідомте дорослих про знахідку.

Взимку не ковзайтеся на тротуарах, щоб не збити інших пішоходів і не завдати нікому травм.

Пакети і сумки носять в правій руці, щоб не зачепити перехожих, парасольку тримають вертикально. Розкриту парасольку тримають так, щоб вода не стікала на інших.

Неввічливо безцеремонно розглядати перехожих, сміятися над їхнім зовнішнім виглядом. Дзеркала на вітрині не використовують для того, щоб приводити свій зовнішній вигляд у порядок, краще вибрати для цього безлюдне місце.

На вулиці не прийнято нічого їсти. Можна хіба що морозиво, але так, щоб не забруднити себе та інших.

Сміття (папір, використані квитки) потрібно викинути у смітник, або покласти в ранець чи сумку, а не кидати під ноги.

Докладніше з правилами поведінки на вулиці та дорозі Ви можете ознайомитись, подивившись мультфільм [«Азбука безпеки на дорозі. Уроки тітоньки Сови»](#).

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Як скінчилися уроки,
Не штовхайся, не лети,
Спокійнісінько додому
Ти по вулиці іди.

Переходь завжди дорогу,
Де пішохідний перехід.
На тротуарах будь уважним,
Не загороджуй всім прохід.

На вулиці не можна їсти,
Смітити, бігати, кричати,
А чемно треба себе вести
І перехожих шанувати.

Запитання до вірша:

1. В яку сторону треба дивитись при переході дороги спочатку?
2. Якої сторони варто притримуватись, ідучи тротуаром?
3. Як потрібно себе поводити на вулиці?

Розгляньте ілюстрації, скажіть, які правила поведінки порушують діти?

ГРОМАДСЬКИЙ ТРАНСПОРТ

Біля кожної зупинки розміщені спеціальні знаки, які повідомляють про рух транспорту: трамвай, тролейбус, автобус, маршрутне таксі. Жовті позначки на дорозі вказують на місця зупинки громадського транспорту.

Трамваї, тролейбуси, автобуси їздять за певним маршрутом і роблять зупинки для посадки і висадки пасажирів. Чекаючи на свій транспорт потрібно стояти на тротуарі чи узбіччі і ні в якому разі не можна виходити на проїжджу частину. При виході з тролейбуса, треба почекати, щоб він повністю зупинився, переконатись, що позаду нього всі машини теж зупинились, і тоді спокійно йти до розчинених дверей.

Трамвай на зупинці слід обходити тільки спереду, а тролейбус і автобус – ззаду. Не поспішайте, дочекайтеся, доки транспорт від'їде від зупинки, і тільки після цього переходьте вулицю по пішохідному переходу.

Не потрібно метушитися при посадці в автобус, спочатку дочекайтеся, коли всі охочі вийдуть з нього, і тільки після цього спокійно входьте.

Згідно з правилами етикету, при вході в громадський транспорт чоловіки повинні пропускати вперед себе жінок.

Не можна розштовхувати ліктями усіх пасажирів, що входять, і протискуватися першим, щоб зайняти вільне сидіння. В першу чергу кожна вихована людина пропустить людей похилого віку, людей з інвалідністю, вагітних жінок і жінок з малими дітьми, допоможе їм піднятися в салон.

Не зупиняйся біля входу (якщо ти не виходиш на наступній зупинці), а пройди в середину салону – залиш місце людям, які заходять після тебе.

Входячи в транспорт, треба знімати ранець, щоб не зачепити чи не забруднити людей. У транспорті обов'язково потрібно купити квиток. Використаний талон викидають тільки у смітник.

Завжди поступайся місцем літнім людям, малюкам, жінкам з важкими сумками, коли ти сів, а вільних місць більше немає. Прикидатися, що нікого не бачиш, – погано.

У транспорті слід обов'язково триматися за поручні чи ручки на сидіннях, щоб не впасти при раптовому гальмуванні чи зупинці. Не притуляйтеся до дверей, адже вони можуть відчинитися і притиснути чи навіть поранити. Не можна вистрибувати з транспорту, що рухається, і в жодному разі не можна їхати на підніжках і виступах. Бережіть руки і голову, не висовуйтеся із вікон.

У громадському транспорті не струшують сніг або краплі дощу з одягу чи парасольки, не їдять, не входять з морозивом в руках.

У салоні не причісуються, не чистять нігті, не колупають в носі, зубах, вухах тощо.

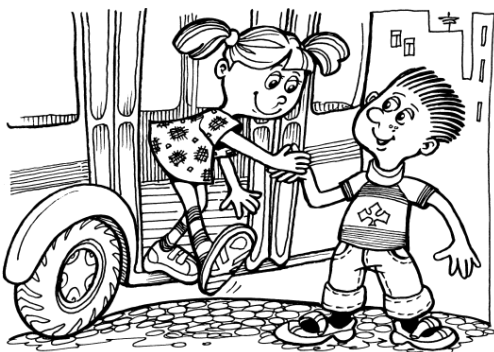
Піклуйся про свій зір – не читай під час руху транспорту.

Не роздивляйся впритул пасажирів, не спирайся на них усім тілом.

Якщо салон переповнений, ти їдеш стоячи і тобі незручно триматися за поручні, тому що в руках у тебе торт або квіти, не соромся – можна ввічливо попросити інших пасажирів допомогти тобі потримати їх.

У транспорті непристойно голосно сміятися і розмовляти, обговорювати свої проблеми по телефону і сперечатися привселюдно з друзями (якщо тобі зробили зауваження – не грубіянь, візьми це собі до уваги, попроси вибачення!)

Не брудни сидіння в салоні, а тим більше не розмальовуй їх.

Домашніх тварин: кішок, птахів, дрібних гризунів прийнято перевозити в спеціальних клітках; собак – неодмінно в наморднику.

До виходу потрібно готуватися заздалегідь, особливо, якщо багато пасажирів. Запитуй у тих,

що стоять попереду: «Ви виходите на наступній зупинці?» Вибачившись, попроси дозволу пройти, але ні в якому разі не штовхайся, прокладаючи собі дорогу. Якщо ти їдеш з дівчинкою, то повинен постаратися вийти першим, допомогти своїй супутниці спуститися зі сходинок, подавши при цьому їй руку. Будь доброзичливим, уважним і ввічливим!

Перегляньмо мультфільм про правила поведження в громадському транспорті ([«Уроки тітоньки Сови. Азбука безпеки на дорозі. Безпека в транспорті»](#)).

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

На автобусній зупинці
обережним будь завжди.
Транспорт ще не зупинився?
Почекай і ти, зажди!

Не вигукуй, не штовхайся,
своїм місцем поступайся.
Щоб уникнути біди –
по салоні не ходи.

До дверей не притуляйся,
а за поручні тримайся!
За квиток свій заплати,
Пасажирів пропусти.

Перед всіма не вихваляйся
і з вікна не висувайся!
У транспорті не сміти,
Добрим, чемним будь завжди!

Запитання до вірша:

1. Чому потрібно чекати повної зупинки транспорту?
2. Для кого треба поступатись своїм місцем в транспорті? Чи звільняєте ви своє місце для інших пасажирів?
3. Які нещасні випадки можуть статися, як не дотримуватися правил поведження в громадському транспорті?
4. З якої сторони потрібно обходити трамвай і тролейбус?

У МАГАЗИНІ

Подбайте про свій зовнішній вигляд навіть тоді, коли йдете до магазину. Магазин – це громадське місце, і знаходитись в ньому в домашньому одязі – непристойно.

При вході в магазин слід обов'язково пропустити тих, хто з нього виходить. Притримайте двері, якщо за вами хтось прямує. Пропустіть першими людей з інвалідністю, вагітних жінок, літніх людей, а також людей з дитячими візками.

У магазин не заходять з морозивом чи на роliках, не беруть собак, а в деяких навіть заборонено фотографувати.

В торговому залі ведіть себе скромно і культурно: не катайтесь на візках, не вигукуйте знайомим людям через весь зал. Магазин – не парк розваг.

Якщо ви не знаєте, де знаходиться потрібний товар, то краще ввічливо спитайте про це в продавця. Не можна красти речі з магазину!

Навіть якщо ви сильно поспішаєте, все одно треба стати в чергу. Не можна приєднуватись до свого знайомого, який стоїть в черзі попереду. Бажано пропустити без черги тих, хто з малими дітьми на руках. Не розглядайте і не штовхайте людей у черзі, не розмовляйте по мобільному телефону біля каси.

Не забудьте привітатись з продавцем. Не заважайте продавцю, який щось підраховує або розмовляє з іншим покупцем. Якщо ви зрозуміли, що якась річ вам не підходить, треба подякувати і вибачитись за турботу. Завчасно приготуйте гроші, щоб не затримувати інших покупців у черзі біля каси. Слід ввічливо подякувати продавцеві за обслуговування.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Мама маленьку помічницю
В магазин відправила.
Ясничка легко все зуміє,
Бо вже знає правила.
Охочих вийти з магазину
Біля дверей пропустить зразу.

Сама, зайшовши всередину,
Привітається відразу.
Нікому не завдасть турбот,
Стояти в черзі чемно буде.
І продавцеві за роботу
Подякувати не забуде.

Запитання до вірша:

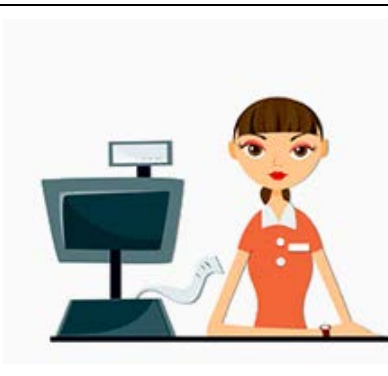
1. Чи дотримується Ясничка правил поведінки в магазині? Прокоментуйте її поведінку.
2. А як ви поведетесь у магазині?

Дидактична гра «Магазин»

Мета: закріпити знання правильного поводження в магазині, закріпити навички спілкуванні в громадських місцях.

Хід гри: уявіть, що ви в магазині. Оберіть із таблиці певний асортимент товарів та купіть їх у продавця. При цьому використовуйте ввічливі слова («Доброго дня!», «будь ласка», «до побачення», «перепрошую, чи не могли б ви мені допомогти» тощо). У класі можна розіграти діалог між продавцем і покупцем.

ТЕАТР І КІНО

Приходьте в театр завчасно, за 20-30 хвилин до початку вистави, щоб був час спокійно привести себе до ладу зайняти своє місце.

Хлопець спершу допомагає дівчині зняти верхній одяг, а потім роздягається сам. Хлопці обов'язково знімають головний убір.

Перед початком вистави чи фільму потрібно вимкнути мобільний пристрій, щоб не заважати глядачам і акторам.

Проходять до свого місця обличчям до сидячих. Попросіть вибачення за турботу. Дівчина проходить першою, а її супутник допомагає притримуючи відкидний стілець. Сідають і встають якомога тихіше, притримуючи сидіння крісла рукою .

Дівчина не повинна робити занадто об'ємну зачіску, щоб не заважати глядачам, також вона має спитати тих, хто сидить позаду, чи не заважає їм її головний убір. Якщо заважає, то головний убір слід зняти.

Не спирайтесь повністю руками на поруччя крісла, не спирайтесь на переднє крісло та не упирайтесь у нього ногами. Не слід схилити голови одне до одного, щоб не заважати тим, хто сидить позаду.

Якщо ви побачили свого друга, не викрикуйте вітання через весь зал, якщо відстань між вами незначна, можна потиснути руки один одному.

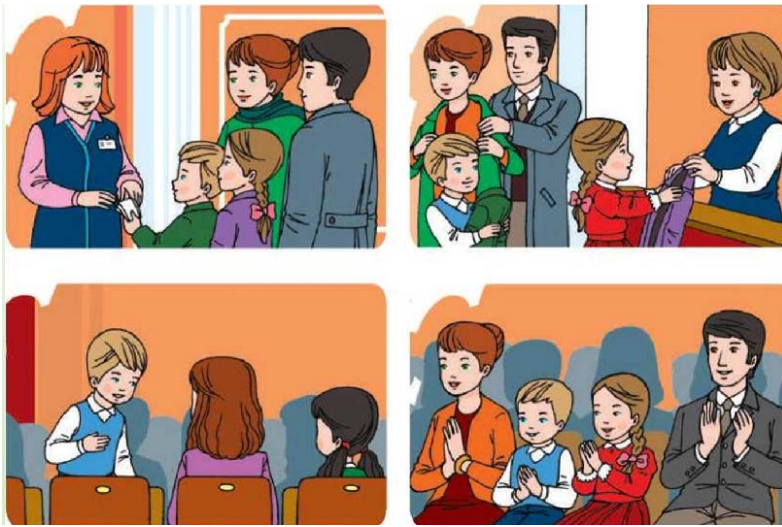
У кінозалі можна їсти попкорн, цукерки, пити воду, але неприпустимо лузати насіння, їсти шумно, розкидати сміття. В театрі під час антракту можна поїсти в буфеті. Якщо ви дуже захворіли, краще відмовитись від перегляду фільму чи вистави.

Не слід робити ніяких гучних коментарів чи зауважень. Кричати «біс» (тобто прохання артистів повторити те, що вони зіграли) після завершення дії не можна, «біс» кричать тільки на концерті.

Не поспішайте до гардеробу після завершення вистави. Поаплодуйте акторам, можна викрикувати «Браво!», підніміться сходами і вручіть квіти.

Докладніше про правила поведінки в театрі ви можете дізнатись переглянувши відеоматеріал [«Етикет. Поведінка у театрі»](#).

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

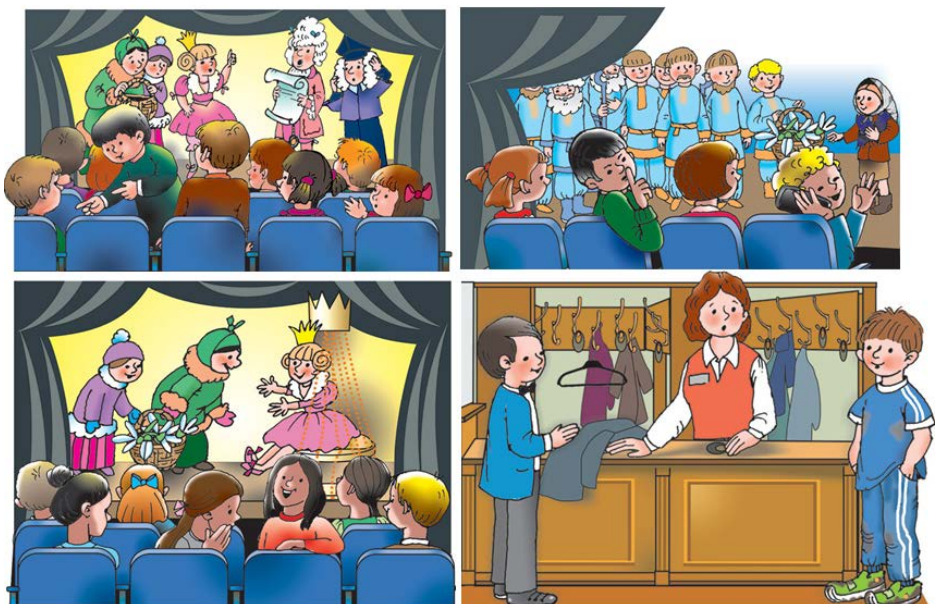
Йдете з друзями в театр,
Одягайтесь як на свято.
В гардеробі залишайте
Капелюхи, куртки, пальта.
На кіно або виставу
Ви завжди приходьте вчасно,
Вимикайте телефон,
Щоб не линув на всю залу
Ваш улюблений ринг тон.
Театрالی, кіномани,
Тут людей культурних маси.
Ви прийшли не задля того,
Щоб із кимсь точити ляси.

Запитання до вірша:

1. Як потрібно одягатись, коли йдете до театру? Де залишають верхній одяг?
2. Чому треба вимикати мобільні телефони в театрі або кінотеатрі?
3. Що означає фразеологізм «точити ляси»?

Любі школярі, в журналі [«Джміль»](#). [Правила для театралів \(рубрика «Школа шляхетності»\)](#) ви можете почитати повчальні вірші про культуру поведінки в театрі. Розгляньте ілюстрацію з цього журналу:

- Скажіть, які правила поведінки порушують діти?
- Поміркуйте, які ще правила важливі під час походу до театру та кіно?

МУЗЕЙ

Перед оглядом експонатів відвідувачі музею залишають верхній одяг і речі, вмикають телефон на беззвучний режим або повністю вимикають його.

Пересувайтесь безшумно по залах музею або виставки. Не можна голосно розмовляти або кричати, кликати знайомого або друга, неприпустимо.

Уважно слухайте розповідь екскурсовода, ні в якому разі не перебивайте його і не розмовляйте в цей момент з іншими. Поставити питання можна під час невеликої паузи або після завершення екскурсії.

Ознакою поганого тону вважається гучно обговорювати або критикувати експонати. Звісно, можна обмінятися один з одним декількома зауваженнями чи враженнями, але робити це треба якомога тихіше, щоб не заважати іншим екскурсантам.

Роздивляючись експонати, не заважайте іншим відвідувачам, не загороджуйте стенди, не згруповуйтеся занадто щільно, зачекайте, поки інші відійдуть.

Музейні експонати не роздивляються з дуже близької відстані. На великі картини дивляться здалеку. Зблизька лише можна читати назви експонатів, імена авторів.

Суворо забороняється торкати руками музейні або виставкові експонати. Про це правило завжди нагадують спеціальні вивіски, таблички.

У музеях одягають чохли на взуття, щоб не забруднити і не пошкодити підлогу.

Після завершення екскурсії не забудьте подякувати екскурсоводу за цікаву розповідь.

Пропонуємо переглянути відеофрагмент, який допоможе учням краще зрозуміти правила культурної поведінки в музеї: [«Корисні підказки. Помузеймося!?»](#)

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Коли в музей ви завітали
Насамперед запам'ятайте:
Поводьтесь тихо, не штовхайтесь
І експонати не чіпайте.
А якщо про щось цікаве
Виникло у вас питання,
Попросіть в екскурсовода,
Він пояснить без вагання.

Запитання до вірша:

1. Що таке експонат?
2. Хто такий екскурсовод?
3. Чому не можна доторкатись до експонатів?
4. Які ви знаєте види музеїв?
5. Розкажіть, у яких музеях ви бували.

У БІБЛІОТЕЦІ

«Золото добувають з землі, а знання – з книг»

(Народна мудрість)

Як багато значить книга у нашому житті, та чи вміємо ми з нею правильно поводитись? Прочитаймо [оповідання О. Вишні «Любіть книгу»](#) та з'ясуймо, що зрозумів головний герой цього твору.

Не дуже любив книгу Василько. І не дуже чемно з нею поведився.

...От одного вечора ліг спати та й узяв книжечку перед сном почитати. А Василько знав, що, якщо лежачи читаєш книжку, псується зір і псується книжка. Лежить Василько, читає і задрімав.

А книжка – бух на підлогу. Аркуші в книжці й пожмакалися. Добре заснув Василько, так міцно, що од «бух!» не прокинувся.

І сниться Василькові, що він сам книжка.

От бере його, книжку-Василька, Оленка, що теж не дуже поважає книжку, бере, читає і водночас обідає. Борці із ложки – кап! – та на Василька-книжку. Йому пече, йому неприємно, та нічого не вдіє Василько, бо він книжка.

А потім ухопили Василька-книжку Мишко і Вова та давай на ньому різні дурниці писати: «Читав Вова», «Цікава книжка», «Колька – дурак», – отаке понаписували. Так ніби хтось у грязюку перо вмочив та й бруднить, грязнить Василька-книжку!

Далі ще гірше! Оленка почала Василька-книжку ножицями різати – малюнки вирізати. Болить Василькові, аж «рятуйте!» хоче крикнути...

Тільки-но Оленка ножиці прийняла, як хтось гарячого праса поставив на Василька-книжку. Горить Василько-книжка, дим із нього йде! Пече йому!

Уже Василько-книжка не книжка, а саме шмаття, в яке загорнула Оленка свій сніданок!

Так гірко та так боляче зробилося Василькові, що він аж прокинувся.

– Ой, що зі мною зробили?

А потім, здогадавшись, що то був тільки сон, зітхнув легше.

А зітхнувши, подумав та й гасло про книжку склав:

«Бережи книжку – це твій друг!»

І ніколи вже не псує Василько книг та й товаришів соромить, коли хтось із них не береже книжку.

(О. Вишня «Любіть книгу»)

Запитання до тексту:

1. Який сон наснився Василькові? Чому не можна читати книгу лежачи?
2. Що робили інші герої оповідання із книжкою-Васильком?
3. З якими почуттями прокинувся Василько?
4. Яке гасло про книжку придумав головний герой твору? Як тепер ставиться Василько до книг? А як ви бережете книги?

Книги, взяті на деякий час у бібліотеці, треба повертати вчасно і ставитися до них так само дбайливо, як до своїх власних.

Бібліотекар у школі – ваш найкращий помічник, який знає все про книги та зможе підібрати необхідну книгу чи журнал для вас. Будьте люб'язними з бібліотекарями.

У бібліотеці та читальному залі повинна панувати тиша. Проявляйте увагу не тільки до працівників бібліотеки, а й до інших відвідувачів. Книги отримують за чергою.

Читайте сидячи у добре освітленому приміщенні. Тримайте книгу на відстані не менше ніж 30 сантиметрів, не сутультесь. Робіть невеликі перерви через кожні 30 хвилин читання, бережіть зір.

До бібліотекаря звертайтеся на ім'я, по-батькові. Обов'язково привітайтесь. Не розмовляйте голосно. Якщо потрібна допомога у пошуку книги, використовуйте ввічливі слова «дякую», «будь ласка». Замовляючи книгу, назвіть її автора і заголовок або скажіть, що вас цікавить, про що б ви хотіли почитати. Перед тим, як взяти книгу додому, уважно перегляньте її на дефекти. Якщо помітили ознаки псування, попередьте бібліотекаря.

У бібліотеці поведіться спокійно, не бігайте навколо стелажів з книгами, не міняйте книги місцями, не заважайте іншим читачам.

Книги потребують дбайливого ставлення:

- обгорніть книгу міцним папером чи обкладинкою;
- помийте руки перед читанням книги;
- користуйтеся закладкою, не загинайте сторінок, не перегинайте книгу, не залишайте книгу розгорнуту палітуркою вверх;
- перегортайте сторінки, тримаючи їхню праву верхню частину, не зволожуйте при цьому пальців;
- не читайте книги під час вживання їжі чи в транспорті;
- не робіть ніяких поміток у книзі, не малюйте, не вирізайте з неї ілюстрацій;
- книгу кладіть на стіл або спеціальну підставку;
- книги люблять чистоту і порядок, у разі потреби обов'язково поладуйте їх: підклейте, витріть помітки, розправте сторінки.

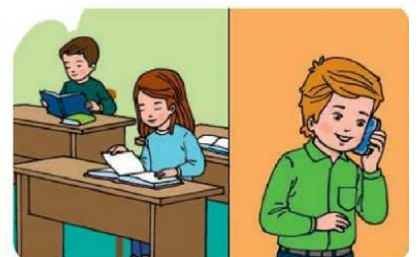
Книги поверніть у зазначений бібліотекарем термін. Цей термін можна продовжити, якщо ви не встигли прочитати книгу. Якщо книга загубилась, спитайте в бібліотекаря, як вам відшкодувати втрату.

Поверніть книги до бібліотеки перед літніми канікулами.

Коли йдете з бібліотеки, не забудьте сказати «дякую» та «до побачення».

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Книга – знахідка віків,
В ній чимало є скарбів.
Щоб про все на світі знати,
Треба книгу почитати.
Не розмовляє, а чарує,
Багато користі дарує.
Тож книгою не треба битись,
А краще з нею подружитись.
Не замальовуй, не брудни,
Не виривай всі сторінки.
Книги потрібно лікувати!
Бо як знання їм передати?!

Запитання до вірша:

1. Які знання дають книги? Яка ваша улюблена книга?
2. Як не можна поводитись з книгами? Як ви лікуєте книги?

3. Чому книгу вважають знахідкою віків, скарбом, у чому її цінність?

ПРИРОДА

Для прогулянки в парку чи лісі краще вибрати простий і зручний одяг та взуття (спортивний костюм, кросівки тощо).

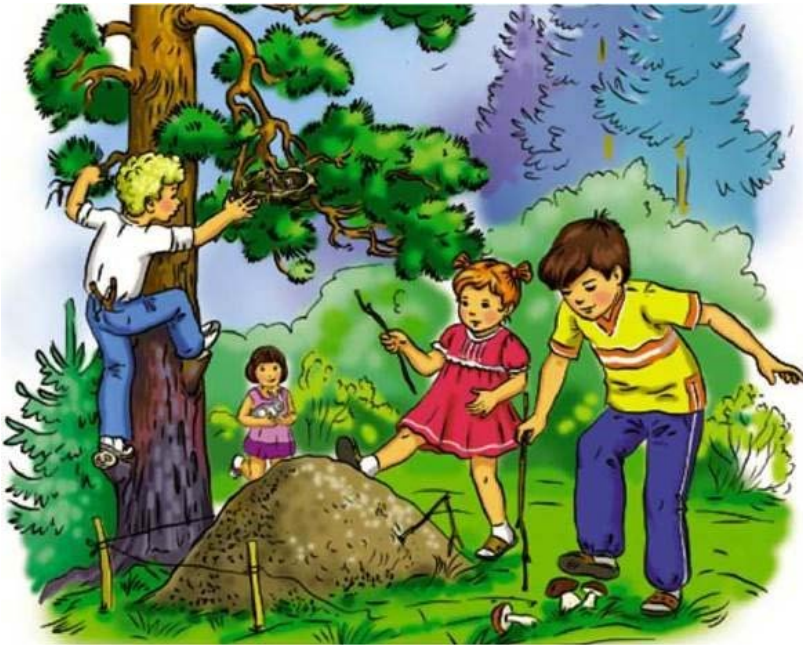
До лісу завжди ходіть із дорослими.

На прогулянці потрібно піклуватися про природу (тваринний і рослинний світ):

- не залишайте після себе сміття (пластмаса, пластик, консервні банки і скляні пляшки), не бийте скло, влітку уламки скла можуть спричинити пожежу;
- не ламайте гілок дерев та кущів, не залишайте надписи на деревах, використовуйте тільки сухі гілки;
- не зривайте квіти, адже з часом деякі види квітів можуть зникнути взагалі;
- не розводьте багаття поруч з сухою травою, якщо полум'я перекинеться на дерева – може виникнути пожежа. Вогнище розпалюйте тільки з дорослими. Коли повертаєтесь додому, залийте водою або засипте землею вогонь, переконайтесь, що він погас;
- ходіть по стежинах і доріжках, адже ви можете наступити на комах або зашкодити рідкісним рослинам;
- не чіпайте змій, уникайте місць, де вони можуть грітися (у вирубках, на виступах скель, біля каміння тощо);
- не шуміть, щоб лісові мешканці не покинули свої житла;
- не ловіть метеликів та інших комах, які запилюють рослини. Якщо рослина не буде запилена, вона не дасть плодів;
- не руйнуйте мурашники, адже мурахи перемішують і удобрюють ґрунт;
- не збирайте гриби без дорослих. Гриби ростуть біля дерев і забезпечують їх водою і мінеральними речовинами. Деякі гриби є їжею для тварин. Не збивайте ногами неїстівні гриби, вони необхідні природі;
- не ловіть диких тварин, не забирайте їх додому, вони не виживуть у домашніх умовах;

- не чіпайте і не руйнуйте пташиних гнізд, якщо побачили гніздо, намагайтеся тихо піти;
- не обривайте павутиння, не вбивайте павуків, адже вони знищують комарів, мух та інших шкідників;
- не плавайте у водоймах без нагляду дорослих.

Краще запам'ятати правила поведінки на лоні природи можна переглянувши відео [«Правила поведінки у лісі»](#).

Розгляньте уважно малюнок:

☞ Чим займаються діти в лісі?

☞ Зробіть цим дітям зауваження і поясніть, чому їхні вчинки неправильні.

☞ Розкажіть, як ви проводите час у лісі?

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Якби природа говорила,
Вона сказала б нам усім:
Серця людські так зачерствіли,
Що не шанують рідний дім.

Поглянь – виблискує росинка,
На гілці птах гніздечко в'є,
Чарує ароматом квітка,
Павук мереживо снує.

Мурашки трудяться щомиті,
Бджілки запилюють квітки,
Ростуть гриби, дощами злиті,
До сонця пнуться паростки.

Хоча дерева ростом вищі,
Людина зрубує ліси.
Настільки рідний край наш гарний,
Що потерпає від краси.

Запитання до вірша:

1. Як ви вважаєте, природа жива? Як автор вірша описує довкілля?
2. Яку шкоду робить людина природі?

3. Чому наш рідний край потерпає від своєї краси?
4. Як ви поведетесь, коли гуляєте в лісі чи парку?
5. За чим вам найбільше подобається спостерігати в природі?

Уявіть собі, що ви прийшли в ліс, гуляєте по стежинах, вдихаєте аромат дерев, сухого листя. Ось перед вами прекрасна галявина, багато різноманітних пахучих квітів, літають метелики, бджілки, повзають комахи, гриби ховаються в траві, павуки плетуть павутиння, співають птахи і будують гнізда.

☞ Чи захочеться вам зруйнувати усю цю красу? Чи не краще просто поспостерігати, зробити гарні фото, послухати мелодію лісу?

☞ Як ви себе поведете в лісі, що бачите і чуєте? Опишіть свої враження.

☞ Розгляньте знаки, скажіть, що не можна робити на природі.

☞ Доповніть ілюстрацію, намалювавши інші знаки культурної поведінки в лісі.

КОЛИ ДРУГ ЗАХВОРІВ

Коли ваш друг захворів, вам потрібно його провідати. Але чи варто поводитись так, як герої оповідання [М. Стельмаха «Нахаба»](#)?

– Ну як тобі, – в Сашка питаємо, – нудно, мабуть, лежати?

– Та ні, – одказує. – Зовсім не нудно. Я от книжку читаю. Цікава! <...>

– Нічого, – підбадьорюємо, – ми тебе зараз розважимо <...>

Стали посеред кімнати, відкашлялись і давай співати. Співали-співали, аж захрипли.

– Що, – питаємо, – повеселішало тобі трохи? – Давай, – Митько каже, – йому наш сюрприз відкриємо <...> І стали ми тут матроський танок виконувати <...> Розчервонілись обоє, вхекались, але стараємось, – для хворого ж товариша <...>

Тут Наталка стала до чогось принохуватись <...>

– Ой, – кричить, – суп увесь विकипів і вже згорів. – Ех ви! – Наталка зітхає. – Через вас зовсім забули, що мама просила. Чим тепер хворого годувати?

Стали ми харчі якісь шукати. Знайшли цукру, а чай шукали-шукали – ніде нема.

– Яка різниця, – Митько каже, – із заваркою чи без.

Однаково вода. І так вип'є. Скип'ятили воду, кинули цукор у склянку. Приносимо Сашкові <...>

– Не хочу, – каже. – Голова болить.

– Це в нього від голоду, – здогадався я. – Ми тобі зараз усі втрьох картоплі почистимо. Ти як любиш, смажену чи варену? А щоб не нудьгував, включимо магнітофон.

– Не треба, – він нам якось дивно відповідає, – ніякого магнітофона, і картоплі я не хочу вашої.

– Здається, час нам уже додому, – поглянула Наталка на двері.

– Додому! – блимнув на неї Митько. – І полишити хворого товариша? Може, тобі заспівати? – допитується в Сашка <...>

– Не треба, – кричить, – мені ваших танців, і нічого не треба! Облиште мене! Лежала собі людина і горя не знала. У мене і так уже температура піднялась. Я тепер, мабуть, іще місяць лежатиму <...>

– Ну, ти бачив таке? – мовив Митько вже надворі. – Друзі прийшли до нього, не шкодуючи ні сил, ні часу, розважити, щоб йому сумно не було, нагодувати, а він після цього нас, можна сказати, виганяє. Не буду більше його відвідувати. Хай собі книжки читає. Нахаба та й годі.

(Уривок з оповідання М.Стельмаха «Нахаба»)

Запитання до тексту:

1. Що трапилось із Сашком?
2. Хто прийшов до Сашка, з якою метою? Що робили діти? Чи можна їхню поведінку вважати правильною?
3. Чому Сашко накричав на своїх товаришів?
4. Чому Митько назвав Сашка нахабою?
5. Як потрібно було поводитись головним героям оповідання?

Перш, ніж відвідати хворого друга, варто попередити його по телефону про свій прихід, узгодити час. Довідайтесь у товариша про його самопочуття, хворобу. Обирайте продукти та напої для хворого лише ті, які дозволив лікар.

Залежно від стану хворого можна взяти цікавий журнал або книгу, щоб пожвавити атмосферу. Розкажіть про якісь цікаві події, що трапились у школі. Для поліпшення настрою також можна принести квіти.

Провідуйте друга, якщо ви самі абсолютно здорові, для кращої безпеки одягніть захисну маску на обличчя, обов'язково помийте руки з милом.

Не варто ходити до хворого великими компаніями, цілим класом. Не розмовляйте занадто голосно. Гамір і метушня не допоможуть швидкому одужанню. І краще взагалі відвідувати хворого, коли він почне одужувати.

Не говоріть хворому: «Ох який же ти блідий! Ти так кепсько виглядаєш!» тощо. Не розпитуйте про хворобу, адже постійне нагадування про неї може роздратувати і пригнітити вашого друга.

Не можна сидати на ліжку хворого. Якщо хворому роблять укол чи перев'язку, замінюють компрес, то вам краще відвернутись або ж зовсім вийти з кімнати. Хвороба може вплинути на самопочуття. Не дивуйтесь, якщо ваш хворий друг пригнічений, байдужий, роздратований. Проявіть більше розуміння, терпіння і піклування. Не затримуйтеся біля хворого занадто довго, дайте йому більше часу для відпочинку і відновлення енергії.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Якщо друг твій занедужав,
Не барися, пам'ятай,
Щоб скоріше він одужав –
Ти до нього завітай.
Вдома чи то у лікарні
Не сідай на його ліжку.
Краще здалеку від нього
Прочитай цікаву книжку.
Квіти, фрукти чи розмова
Зроблять настрій повсякчас,
Та, якщо твій друг втомився,
То додому йти вже час.

Запитання до вірша:

1. Як потрібно навідувати хворого друга?
2. Що можна принести для хворого?
3. Чому не можна сідати на ліжку хворого?

Як знизити ризик інфікування коронавірусом?

Мийте руки з милом (мінімум 20 с) або дезінфекційними засобами із вмістом спирту

Під час кашлю та чхання **прикривайте рот і ніс серветкою або згином ліктя**; відразу викидайте серветку і мийте руки

Тримайтеся на відстані від людей, у яких спостерігається кашель або підвищена температура

Пам'ятка «Як правильно мити руки»

НАМОЧІТЬ
РУКИ
ВОДОЮ

НАНЕСІТЬ МИЛО
НА ВСЮ
ПОВЕРХНЮ РУК

ПОТРІТЬ РУКИ
ДОЛОНЯ ОБ ДОЛОНЮ

ПОТРІТЬ ПРАВОЮ
ДОЛОНЕЮ ПО ПОВЕРХНІ
ЛІВОЇ РУКИ
З ПЕРЕПЛЕТІННЯМ ПАЛЬЦІВ
І НАВПАКИ

ПОТРІТЬ РУКИ ДОЛОНЯ
ОБ ДОЛОНЮ ІЗ
ПЕРЕПЛЕТЕННЯМ
ПАЛЬЦІВ

ЗЧЕПІТЬ
ПАЛЬЦІ
ТА ПОТРІТЬ ІХ

РЕТЕЛЬНО ВИМИЙТЕ
ВЕЛИКІ ПАЛЬЦІ
КОЖНОЇ РУКИ

ПОТРІТЬ ДОЛОНІ
ПАЛЬЦЯМИ В
КРУГОВОМУ НАПРЯМКУ

ЗМИЙТЕ
РУКИ
ВОДОЮ

ВИТРІТЬ РУШНИКОМ
ОДНОРАЗОВОГО
ВИКОРИСТАННЯ

ВИМКНІТЬ КРАН
РУШНИКОМ

ТЕПЕР
ВАШІ РУКИ
ЧИСТІ

У ГОСТЯХ

Похід у гості розпочинається із запрошення. Звісно до близьких друзів, родичів можна прийти і без запрошення, але не дуже рано чи пізно. У вихідні дні можна приходити в межах дванадцятої-дев'ятнадцятої години. Краще попередити про свій прихід завчасно по телефону.

У гості запрошують за декілька днів, а не в останній момент. Намагайтесь приходити вчасно, неввічливо змушувати гостей чекати. Якщо ви запізнюєтесь, вас чекатимуть не більше 15 хвилин, потім запрошують усіх до столу.

Перед тим, як увійти в дім, треба витерти взуття. Увійшовши, обов'язково виразно привітайтеся з усіма присутніми.

Господар повинен допомогти дівчатам зняти верхній одяг. Дівчата спочатку знімають пальто, а потім – головний убір, а хлопці – навпаки.

Не можна сідати за стіл без дозволу господаря. Господар сідає за стіл після всіх гостей.

Дотримуйся культурної поведінки, правил поведження за столом. Поводься чемно і стримано.

Якщо ви помітили помилки господарів чи інших гостей, не вказуйте на них відкрито, не критикуйте, не перешіптуйтеся будь з ким.

Не засиджуйтеся занадто довго, після частування чаєм поволі збирайтесь додому. Прощаючись, подякуйте господарям за запрошення і гостинність.

Господарі проводжають гостей до дверей, допомагають одягнутися

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

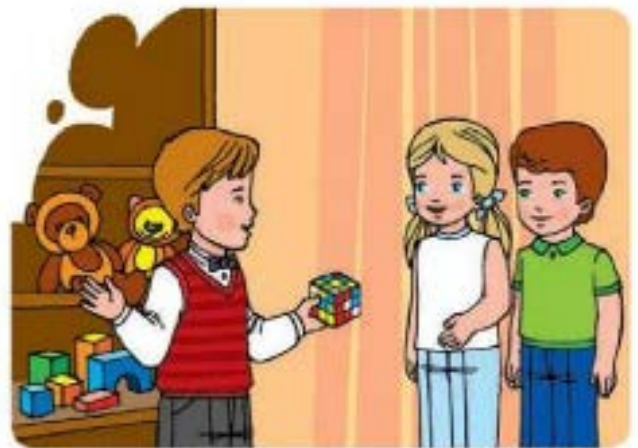
Якщо кличуть вас у гості,
Не треба возиться,
А в назначену годину
З друзями зустрінься.

Ось уже пора додому,
Дякуйте за частування.
Міру треба знати всьому,
Не сидіть аж до смеркання.

Запитання до вірша:

1. Чи можна приходити в гості без запрошення?
2. Для чого люди ходять в гості один до одного?
3. Чому так важливо слідувати за часом? Коли потрібно приходити і йти додому?

Розгляньте уважно зображення:

- Подумайте, за що українців вважають надзвичайно гостинними?
- Яких правил необхідно дотримуватися гостеві?
- В які ігри можна погратись у кімнаті з друзями?
- Як господар має ставитись до гостей?
- Чим займаються діти, зображені на малюнку? Чи порушують вони правила поведінки?

ЯК ПОВОДИТИСЬ ЗА СТОЛОМ?

Спочатку за стіл сідають дівчата, а потім хлопці, після всіх – господарі дому. Стільці обережно беруть за спинку, не тягнуть їх по підлозі. За стіл не сідають без запрошення господарів.

За столом сидять вільно, рівно, не спираються на спинку стільця, не повертаються спиною до сусіда, не сидять на краю стільця. Стілець не ставлять занадто близько чи далеко до столу.

Лікті не розставляють широко і не ставлять на стіл – цим ви заважаєте сусідам.

Не заправляють серветку за комір, а кладуть на коліна. Серветкою можна витерти лише губи, а не все лице. Серветку не затикають за комір. Скориставшись серветкою, її не складають, а вільно кладуть на стіл.

Якщо потрібно щось дістати, не варто тягнутися через увесь стіл, краще попросити передати.

Не годиться спирати столові прибори на край тарілки. Можна використовувати спеціальні підставки під прибори або паперові серветки.

Якщо ви берете шматок із загальної страви, не варто обирати найкращий.

Не нахиляються занадто низько до тарілки, коли підносять їжу до рота.

Ніколи не їдять ложкою те, що можна з'їсти виделкою.

Ножем на виделку їжу не накладають. Якщо почали їсти з ножем і виделкою, їжте ними до кінця, навіть якщо страву можна їсти без ножа.

Від великого шматка відрізають рівно стільки, скільки можна з'їсти за один раз.

Не можна їсти швидко, розмовляти з повним ротом, жувати потрібно повільно із закритим ротом.

Суп не їдять з кінця ложки, а тільки з її бокової сторони. Суп їдять до тих пір, поки його можна легко набрати ложкою, при цьому тарілку не піднімають і не нахиляють.

На виделку беруть стільки їжі, скільки може поміститися. Не їдять з ножа і не підносять його до рота. Виделку тримають у лівій руці, а ніж – у правій.

На гарячу страву не дують і не розмішують її ложкою. Треба зачекати, коли їжа трохи вистигне.

Їжу набирають так, щоб вона не звисала зі столових приборів.

Шматок, який випадково накололи виделкою, знову на тарілку не кладуть. Не накладають дуже багато їжі на блюдо.

Виделку тримають вістрям донизу. Іноді, коли їдять невеликі шматки їжі, картопляне пюре або кашу, тоді виделку використовують як ложку. Котлети і рулет, картоплю або інші варені овочі дрібнять тільки виделкою. Макарони, рис, омлет, пельмені їдять виделкою.

Усі прибори праворуч від тарілки беруть правою рукою, а ті, що зліва, – лівою.

Після їжі ніж і виделку ставлять на тарілку паралельно одне до одного ручками у праву сторону.

Хліб беруть рукою, ламають, а не відкушують від цілої скибки.

Розмішавши цукор у чашці, чайну ложку кладуть на блюдо.

Нечемно критикувати подані страви. Якщо ви не

збираєтесь їсти певне блюдо, краще відмовитися без яких-небудь пояснень.

Склянку або келих не піднімають занадто високо.

Фруктові кісточки і подібне за допомогою ложечки кладуть на край тарілки. Цілі фрукти, овочі, цукор (якщо немає спеціальних щипців) прийнято брати руками.

Намагайтеся не привертати до себе уваги гучним сміхом, різкими жестами, будьте стриманими і спокійними.

Якщо ви чогось не знаєте – спитайте або подивіться, як роблять інші.

Для кращого засвоєння матеріалу радимо вам переглянути відеоматеріали на тему [«Правила етикету за столом»](#), проект-презентацію [«Етикет, правила поведінки за столом»](#), та ще один електронний ресурс [«Правила поведінки за столом»](#).

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Тебе у гості запросили
І стіл святковий вже накрили.
Бігти за стіл не поспішай,
Спочатку друга привітай.

Запитання до вірша:

1. Хто першим повинен сідати за стіл?
2. Як потрібно поводитись за святковим столом?
3. Як правильно користуватися столовими приборами?

А за столом ти чемним будь,
Хвалити страви не забудь.
Коли ж завели друзі мову,
Підтримай й ти їхню розмову.

Розгляньте ілюстрації та скажіть, які правила етикету порушують діти?

СЕРВІРУВАННЯ СТОЛУ

Смачно приготовлена їжа принесе ще більше задоволення, якщо стіл добре накритий і за ним зручно сидіти.

Стільці розміщують так, щоб сидячий за столом відчував себе зручно і йому не заважала ніжка стола або лікті сусідів. Для кожного місця оптимальна відстань по 60-70 сантиметрів.

Скатертина повинна бути завжди чистою і випрасуваною. Можна використовувати невеликі серветки за кількістю присутніх. При сервіруванні столу потрібно враховувати поєднання кольорів і візерунків (посуду та скатертини чи серветок).

Увесь посуд, столові прибори та інші предмети, які використовують під час їжі, мають бути чистими. Увесь посуд розташовують по прямій лінії на столі. Відстань від краю столу до краю тарілки становить 2 сантиметри.

Ножі кладуть праворуч від основної тарілки лезом до неї, виделку – зліва, вістрям вгору, щоб не зіпсувати скатертину. Ближче до тарілки кладеться столовий ніж, правіше поряд з ним – рибний ніж і останній – закусочний ніж. Так само з виделками, тільки з лівої сторони. Ножі та виделки ставлять на відстані одного сантиметра один від одного.

Супову і десертну ложки (опуклістю донизу) кладуть за тарілкою паралельно краю стола. Ручка ложки направлена праворуч. Ложку для супу можуть ставити від тарілки поруч з ножем, носиком вгору.

Усі прибори розташовують паралельно один до одного.

Місце для склянки справа позаду від тарілки. Для чаю, молока чи какао потрібні блюдця. Для соку або лимонаду подають спеціальні вузькі стакани.

Обов'язково на столі повинні бути полотняні або паперові серветки, які кладуть на закусочну тарілку.

В центрі столу виставляють прибори зі спеціями (сіль, перець тощо).

В залежності від пори року, стіл можна прикрасити квітами, засушеними ароматними травами, невеликими гілочками ялини чи сосни, а також свічками.

Стіл не потрібно перевантажувати стравами, адже страви можна принести за потребою.

І хлопчики, і дівчатка повинні знати правила сервірування столу та залюбки допомагати батькам.

Переглянувши [сюжет до програми «Рожеві окуляри»](#), ви зможете краще запам'ятати і засвоїти правила етикету за столом.

Зразок сервірування столу

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Якщо ти хазяйновитий,
Слухай ось такі поради.
Треба вміти догодити,
Тоді гості будуть раді.

Візьми чисту скатертину,
Тарілки, ножі, виделки.
Вистав всі прибори гарно,
Поклади усім серветки.

Вразиш гостей наповал
Своїм частуванням,
Тільки не «переборщи»
Із сервіруванням.

Запитання до вірша:

1. Як потрібно сервірувати стіл?
2. Які поради дає автор вірша?
3. Що означає вираз «переборщити із сервіруванням»?
4. Чи допомагаєте ви вдома накривати стіл для гостей?

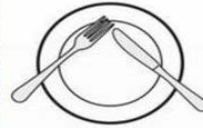
Майстер-клас із складання серветок

Це цікаво!

Мова столових приборів

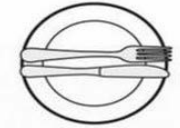
Дуже важливо знати мову столових приборів. Коли ми закінчили їсти, то необхідно знати як правильно покласти прибори.

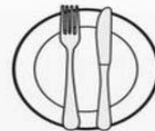
Перерва

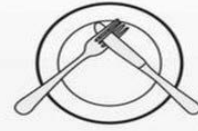
Наступна страва

Неперевершено

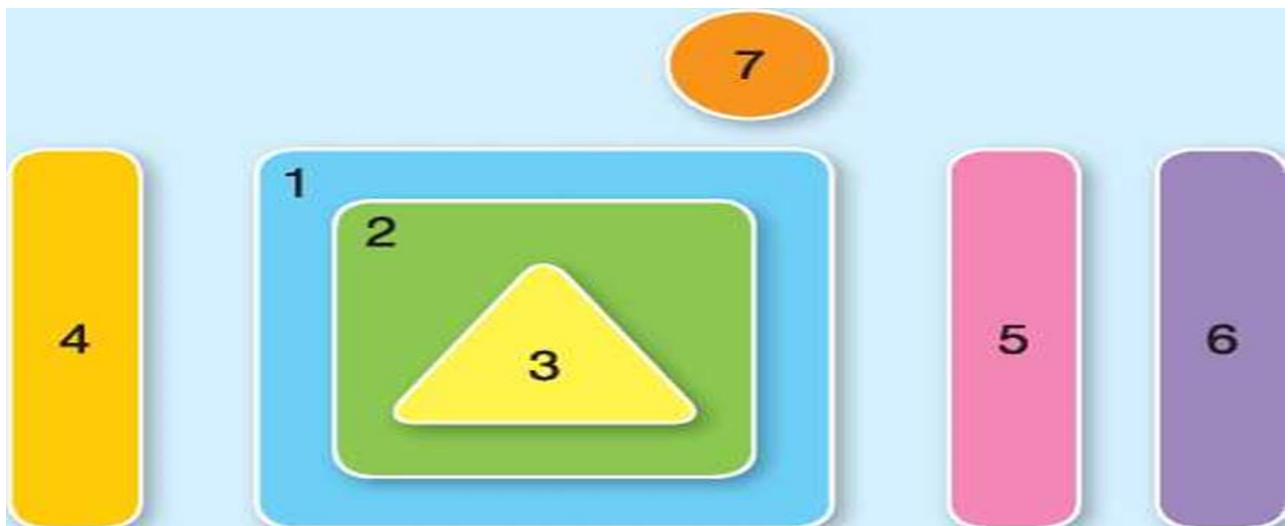

Кінець трапези

Не сподобалось

Погляньте на схему, з'єднайте номери столових приборів із правильним місцем їхнього положення на столі. Таким чином ви зможете краще запам'ятати правила сервірування.

ТАНЦІ

Хлопці запрошують дівчат на танець. Якщо дівчина вам не знайома, необхідно їй представитися. Хлопець, запрошуючи до танцю, повинен підійти

до дівчини, легко вклонитись і спитати дозволу.

Якщо дівчина згодна танцювати, вона обов'язково посміхнеться чи кивне головою. Попіклуйтесь про свій зовнішній вигляд, він має бути охайним.

Ідучи танцювати, хлопець пропускає дівчину вперед або, подавши їй руку, йде поряд з нею.

Не варто танцювати в шаленому ритмі, до нестями. Якщо ви спітніли, витрітьтесь носовою хустинкою. Вибачтесь у разі зіткнення з іншою парою. Вибачитись повинен хлопець.

Дівчата не повинні бути головними і вести танець, це завдання належить хлопцям.

Після закінчення треба подякувати один одному за танець. Хлопець має люб'язно відвести дівчину на місце.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Якщо хочеш запросити
Дівчинку на танець,
Не тягни її до кола,
Краще привітайся.

Коли подруга всміхнеться
Та зробить кивок,
Подай чемно свою руку
Й поведи в танок.

Запитання до вірша:

1. Як потрібно хлопцям запрошувати дівчат на танець?
2. Як ви можете визначити, що ваш партнер згодний з вами танцювати?

ПОДАРУНКИ

Обираючи подарунок, подумайте перш за все про ту людину, якій ви хочете зробити приємне, врахуйте її інтереси та вподобання. Дарувати подарунки так само приємно, як і одержувати.

Подарунок має бути простим і недорогим. Не варто дарувати те, що й вам самим не до вподоби. Якщо у вас є якась зайва річ, її теж не слід дарувати іншим.

Із подарунка необхідно зняти цінник.

Підпиши листівку, вкладай у текст почуття, щоб подарунок набув ще більшої цінності. Можна використовувати такі фрази: *«З найкращими побажаннями...»*, *«З повагою від...»*.

Акуратно і красиво упакуйте подарунок. Вручай його особисто передаючи в руки, неввічливо просто класти подарунок на стіл чи інше місце.

Квіти дарують у красивій упаковці або взагалі без неї. Їх відразу ж ставлять у вазу з водою.

Коли даруєте подарунки, ні в якому разі не кажіть: *«Я б теж хотів такий подарунок»*, *«Вибач, що подарунок такий скромний»*, *«Пробач, що не зміг знайти щось краще»*, *«Тобі сподобався мій подарунок?»*.

Подарунки одразу розпаковують, висловлюють задоволення і радість, дякують. Навіть якщо подарунок вам не сподобався, не виказуйте своє розчарування, тому що для вас старалися. Отримуючи подарунок, не кажіть: *«Не потрібно було так витратитись!»*, *«У мене вже є таке»*, *«А іншого кольору і розміру не було?»*, *«Я потім подивлюсь. Дякую»*, *«Скільки це коштує?»*.

Подаровані солодощі, фрукти та напої одразу пропонують гостям.

Якщо ви хочете подарувати домашню тварину, краще попередньо домовитись про це з господарем.

Намагайтесь приховати, якщо вам подарували два однакових подарунки.

Гостя, який прийшов без подарунка, вітають так само дружелюбно, як інших. Подякуйте йому за візит.

Те, що подарували вам, не можна дарувати іншим. Подарунки, зроблені власними руками, цінніші за придбані.

Переглянувши відео [«Корисні підказки. Сюрприз»](#), ви навчитесь правильно дарувати та приймати подарунки.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Щоб подружку здивувати
Треба їй подарувати
Те, що дуже до вподоби,
Те, що відбере дар мови.

Щось важливе і приємне,
Те, що в пам'яті роками
Буде гріти думку й серце,
Те, що ти зробив руками.

Запитання до вірша:

1. Який подарунок, може здивувати твого друга?
2. Які подарунки ви можете зробити своїми руками?
3. Чи обов'язково потрібно, щоб подарунок був дорогим?
4. Чи образитеь ви на друга, якщо він прийде в гості без подарунка? Що важливіше: подарунок чи візит гостя?

РОЗМОВИ ПО ТЕЛЕФОНУ

Спитайте у людини, до якої ви телефонуєте, чи має вона намір спілкуватися, чи не відволікаєте ви її від важливих справ.

Телефонна розмова не повинна бути довгою.

По телефону вітаються і прощаються навіть із незнайомими людьми.

Коли вам телефонують на домашній телефон, потрібно сказати: *«Вас слухають»* або *«Квартира Михайленка»*. Той, хто зателефонував, має представитись. Не варто розмовляти з людиною, яка не повідомляє про себе нічого. Незнайомим і малознайомим людям не варто телефонувати додому.

Якщо ви телефонуєте другові, а вам відповів хтось інший (мама, тато, бабуся), то необхідно сказати: *«Здрастуйте! Це Олена. Будьте ласкаві, покличте до телефону Матвія»* або *«Доброго дня! Це Ілля. Запросіть, будь ласка, до телефону Єлизавету»*.

Якщо ви помилилися номером, спробуйте з'ясувати помилку. Для цього потрібно назвати той номер, по якому ви телефонуєте (можливо ви помилилися у наборі цифр або неправильно записали номер), вибачтесь за турботу.

Зателефонуєш — мені сьогодні ввечері?
 Може ти зателефонуєш —
 Чи не зможеш ти зателефонувати —
 Чи не важко тобі буде зателефонувати —

Розмову завершує той, хто її розпочав, або старший.

Якщо у вас немає часу, а вам зателефонували, потрібно вибачитись і попросити завершити розмову.

Якщо зв'язок перервався, то відновити його повинен той, хто телефонував.

Користуватися чужим

телефоном можна тільки запитавши дозволу у власника. Чужих розмов не підслуховують. Номер чужого телефону не дають.

Не можна звертатися по телефону до незнайомих або старших людей на «ти».

Телефонувати можна з 9 ранку і до 22 години.

Не варто розмовляти по телефону в громадському транспорті, щоб не долучати до розмови усіх пасажирів.

Не можна під час розмови запитувати: «А хто це?». Люди не повинні вам представлятися, якщо ви перші зателефонували.

Коли на 5-6 гудок вам не відповіли, покладіть трубку.

Не зловживайте розмовами по телефону (не розповідайте безліч новин, не переказуйте сюжет нового фільму тощо). Телефон негативно впливає на головний мозок, тому його краще використовувати не більше 5-10хвилин.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Телефон – це річ приватна,
Подзвонив – скажи вітання.
Телефон – це не розвага,
А лиш засіб спілкування.

У важливій справі дзвонять,
Довго-довго не говорять.
Все, що треба розкажи
Та здоров'я збережи.

Запитання до вірша:

1. Як треба розмовляти по телефону?
2. Чому телефон – це приватна річ? Що це означає?
3. Чому не можна зловживати розмовами по телефону?
4. Як мобільний пристрій впливає на головний мозок та слух?

ЛИСТУВАННЯ

Лист потрібно писати на чистому якісному папері. Тем для листів є багато: повсякденне життя, цікаві події в школі, захоплення. У листах можна поділитися думками про свої справи, про прочитану книжку, передати почуття, висловити настрої. Лист має бути цікавим для того, кому ви його пишете.

Використовуйте цілий аркуш паперу.

Подбайте про каліграфію.

Розпочати лист можна зі звертань: *«Дорога бабусю!»*, *«Люба подруго Оленко!»*, *«Мій друже Дмитре!»*, *«Вітаю...»*, *«Доброго дня...»*. У лівому верхньому куті аркуша поставте дату написання листа.

Звертання вживайте у кличному відмінку. Звертаючись до старших на «Ви», пишiть це слово з великої букви. До близьких можна звертатися так, як ви звикли з ними спілкуватись.

Не розпочинайте писати лист із займенника «Я». Стежте за грамотністю, уникайте виправлень. Оформлення вашого листа – відображення вас самих.

Закінчити листа можна такими словами: *«Бажаю усього найкращого!»*, *«З повагою до Вас»*, *«Усього доброго»*, а до друзів або рідних – *«Обнімаю»*, *«Міцно цілую! Твій син Олег»* тощо.

На лист потрібно відповісти не пізніше, як через 3-5 днів після його отримання. Писати анонімні листи непорядно. Поставте підпис і дату. Лист треба згортати текстом усередину. На конверті напишіть власну адресу, а потім адресу одержувача. Ніколи не відкривайте чужих листів, навіть якщо вони належать близьким людям.

ЯСНИЧКА ЗНАЄ ЯК!

Чистий аркуш я взяла
І радості не стримала.
«Люба подруго Оленко!
Твого листа отримала.

Багато маю я новин,
Всього не передати.
Вчора були у театрі
Ввечері із братом.

У понеділок після школи
Суниць назбирала
І цікаву нову книгу
Швидко прочитала.

Та іще я на роботу
Ходила до мами.
Мила подруго Оленко!
Як у тебе справи?

Щиро вдячна за увагу,
Прошу відписати.
Всім передаю вітання:
Сестрі, мамі й татові!

До побачення, Оленко!
Відповідь чекаю.
Твоя подруга Ясничка.
Міцно обіймаю!»

Запитання до вірша:

1. Кому Ясничка написала листа?
2. Чи дотримується Ясничка усіх правил написання листа? Які звертання вона використовує? Про що розповідає в листі?
3. Чи цікавиться Ясничка в листі своєю подругою та її рідними?
4. Якими словами завершується лист?

5. Про що б ви розповіли в своєму листі,кому б його адресували?

ВИСНОВКИ

У суспільстві існують певні правила поведінки людей, манери, норми хорошого тону, які відображають рівень культури людини.

У першу чергу етикет необхідний учням початкових класів, так як всі отримані знання і навички дитина забере собою надалі в складне, доросле життя, де від культури його виховання залежатиме його майбутнє.

Молодшим школярам необхідно культурно збагачуватись, вивчати правила поведінки, щоб потім гідно триматися в будь-якій ситуації.

У цивілізованому світі проблема етичного виховання стоїть як ніколи гостро. Тому саме близькі люди, які є прикладом для наслідування, стають першими помічниками в освоєнні цієї майстерності. Отже, завдання вчителів і батьків полягає в тому, щоб діти вивчили і вміли застосовувати на практиці правила гарної поведінки:

- зі старшими людьми, однолітками, незнайомцями, вихователями та вчителями;
- вдома і в громадських місцях (в школі, на вулиці, транспорті тощо);
- у гостях;
- за столом;
- у телефонній розмові тощо.

Становище людини в суспільстві, протягом життя безпосередньо залежить від сприйняття оточуючими його як особистості. Домогтися шанобливого, доброго ставлення до себе підвладне тільки тим, хто слідує правилам, прийнятим у суспільстві – культурним, вихованим, ввічливим людям. Батьки та вчителі повинні допомогти дитині, на кожній із ступенів його розвитку, засвоєння елементарних, але таких необхідних норм етикету. Формування культури поведінки молодших школярів потребує постійної уваги та кропіткої роботи як з боку вчителя, так і з боку батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аасамаа Йіна. Як себе поводити / Йіна Аасамаа. – Київ : Молодь, 1974. – 192 с.
2. Білоусова Тетяна. Етикет. Повний звід правил світського і ділового спілкування. Як вести себе в звичних і нестандартних ситуаціях / Тетяна Білоусова АСТ. – 2011
3. Вітюк, В. Урок на тему «Написання листа другуві» [Текст] : [урок розвитку зв'язного мовлення : 3 клас] / В. Вітюк // Початкова школа. – 2014. – № 11. – С. 21–24.
4. Дунцова К.Г., Станкович Г.П. Етикет за столом [Текст] / К. Г. Дунцова, Г. П. Станкович. – Москва : Економіка, 1990.
5. Енциклопедія сучасної України (ЕСУ) [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18042
6. Коваль А. П. Ділове спілкування / А. П. Коваль. – Київ : Либідь, 1993.
7. Корніяка О. Мистецтво гнучкості: Чи вміємо ми себе поводити? / О. Корніяка. – Київ : Либідь, 1995. – 96с.
8. Косачов І. П. Моральний розвиток молодшого школяра в процесі навчання і виховання / І. П. Косачов. – М. : АРКТИ, 2005. – 264 с.
9. Кульчицька, О. І. Вихованість, що це? [Текст] / О. І. Кульчицька. – Київ : Радянська школа, 1975. – 120 с.
10. Правила хорошого тону. Рекомендації студентам / Упорядник С.Л. Бобир, О.В. Бобир. – Чернігів, 1991.
11. Сіданіч І. Л. Виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в сім'ї та школі: автореф. дис. кан. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / І. Л. Сіданіч. – Київ, 2004. – 21 с.
12. Ходаков М. С. Як не треба поводитися [Текст] : Розмова про вихованість / М. С. Ходаков. – Київ : Молодь, 1978. – 104 с.
13. Церклевич Вікторія Сергіївна. Уроки інтелігентності: етикет поведінки у театрі / Вікторія Сергіївна Церклевич. – Хмельницький : ХКТЕІ, 2017. – 24 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азбука безпеки на дорозі тітоньки Сови – Безпека в транспорті (серія №9). – Режим доступу: <https://youtu.be/Z97acBsJwlg>
2. Азбука безпеки на дорозі тітоньки Сови (Всі серії підряд). – Режим доступу: <https://youtu.be/PjKWDE-Mug4>
3. Джміль. Правила для театралів (рубрика «Школа шляхетності»). [журнал]. – №1/2018. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2018-1/shkola>
4. Етикет, правила поведінки за столом. Проект-презентація. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/ErNzOgJTAGE>
5. Етикет. Поведінка у театрі. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/cx9rEvuLegE>
6. Корисні підказки 2. Помузеймося!? Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/-F-bMZhaK-M>
7. Корисні підказки. Сюрприз. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/lmFj0rWwkl4>
8. Остап Вишня. «Любіть книгу» [оповідання] / Вишня Остап. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://megaznaika.com.ua/kazka/lyubit-knyhu-ostap-vyshnya/>
9. Правила етикету за столом – Єва Іонова та Наталія Донченко (сюжет до програми «Рожеві окуляри»). Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/nsldUFziwaQ>
10. Правила поведінки в школі. Гра «так» чи «ні». Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://youtu.be/0Cp8r0MpyaY>
11. Правила поведінки за столом. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/eem_eaA_hLE
12. Правила поведінки у лісі. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/cNGT_2IAw3A

13. Серветки для сервірування стола (2 способи). Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/Sb3ej7-gfh4>
14. Стельмах Ярослав Михайлович. «Нахаба» / Я. М. Стельмах // Манок : оповідання. – Київ, 1975. – С. 29-33. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/pub/Publication/Show/711>
15. Сухомлинський Василь Олександрович. «Казки Школи під Голубим Небом». Казки, притчі, оповідання. Упорядник О. В. Сухомлинська. Художник М. В. Перевальська. Київ, видавництво «Радянська школа», 1991 р., 191 с. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://mala.storinka.org/казки-школи-під-голубим-небом-збірка-оповідань-василя-сухомлинського-від-о-до-т.html>
16. Як треба вітатись. В гостях у Добрячка. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/NuszAsFksto>
17. Як швидко і гарно скласти серветки на стіл (6 способів). Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/bH5AhYDmTjY>